

KERESZTÉNY KIS KÖNYVTÁR

MÜLLER LAJOS S. J.

AZ
UTOLSÓ KENET

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

AZ UTOLSÓ KENET

IRTA

MÜLLER LAJOS S. J.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1928.

Nihil obstat.

Dr. Nicolaus Tótfőssy
censor dioecesanus.

Nr. 2310.

Imprimatur.

Strigonii, die 29. Augusti 1927.

Dr. Julius Waller
vic. cap.

Imprimi potest.

4/1927.

Budapestini, die 22. Julii 1927.

Ad. Csávossy S. J.
Praep. Prov. Hungariae.

Kiadja a Szent István-Társulat.

STEPHANEUM NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R. T. BUDAPEST

Nyomdaiigazgató: Kohl Ferenc.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Előszó	5
Az utolsó kenet az Újszövetség szentsége	7
Az utolsó kenet fogalma és természete	7
Az utolsó kenet nevei	9
Ellenfeleink	11
A katolikus tan... ..	12
Mit mond a Szentírás ?	13
Mit mond a hagyomány ?	18
Az utolsó kenet hatásai	26
Teljes lelki épség	26
A lélek megerősítése	29
A bűn és büntetés eltörlése	32
Bocsánatos bűnök	32
Halálos bűnök	33
Büntetések	35
A testi egészség helyreállítása	37
Az utolsó kenet anyaga és alakja	43
Az utolsó kenet anyaga	43
Az olajszentelés	44
A közelebbi anyag	46
Az utolsó kenet alakja... ..	49
Az utolsó kenet kiszolgáltatója	52
Ki szolgáltathatja érényesen ?	52
Ki szolgáltathatja megengedetten ?	54
Kötelezettség az utolsó kenet kiszolgáltatására	55

	Oldal
Az utolsó kenet alanya	60
Ki veheti fel érvényesen ?	60
Minő lelki felkészültség szükséges ?	63
Az utolsó kenet megismétlése	65
Meddig adható fel az utolsó kenet ?	68
Kötelezettségeink az utolsó kenet körül	69
Mire köteles a beteg ?	69
Mire kötelesek a hozzátartozók ?	71
Mit tehetünk a másvallású súlyos betegek érdekében ?	75
Néhány példa	80
Az utolsó kenet szertartása	86
Teljes búcsú a halál óráján	93
Általános feloldozás	95
Kikre alkalmazható ?	95
Feltételek	96
Mikor adható fel ?	96
Az általános feloldozás formája	97

FÜGGELÉK.

Imák a haldoklók felett. (Ordo commendationis animae.)	100
A kimúlás után	108

ELŐSZÓ.

Lelki szemem előtt feltűnik *Margreilernek* megkapó, szimbolikus képe: «a vallás vigasztalásai». Felette izléses, hangulatos csoportosítása a jeleneteknek. A középhelyet a *Megfeszítettnek* képe foglalja el, kinek keresztje tövéből ágas-bogas rózsabokor fakad, kehle előtt pedig misztikus felhőn az Eucharistia lebeg. A kereszt tövében egyik oldalon bánatba merült, szinte kétségbeesett férfi üldögél. Mellette jóságos arcú öreg kapucinus barát. Egyik kezével az *Üdvözlőre* utal, kinek a bűnös hátat fordít. Másik kezével megragadja a férfi karját, vigasztalva, bátorítva őt. A másik oldalon szende női alak pihen nyugágyon áhítatosan összekulcsolt rózsafüzérrel átfont kezekkel. A lelkipásztor éppen most adja fel neki az utolsó kenet szentségét.

E kettős jelenet szentségekre emlékeztet, amelyeket nagyon találóan a gyengék szentségeinek is szoktak nevezni. A *Világmegváltó* ugyanis, aki az üdvözítés nagy művének felépítéséről őt szentséggel gondoskodott, nem feledkezhetett meg égbenyúló nagyszerű alkotásának tatarozásáról sem. Ennek szükségességét — az emberi nem jelen helyzetében — feltétlenül számításba kellett vennie. Gondoskodott tehát a lelki s testi ügyefogyottak hathatós támogatásáról.

Ő, aki «a repedezett nádat nem töri össze és a füstölő mécsbelet nem oltja ki» (Mt. 12. 20.), hatalmas segítséget adott a *lelki* betegeknek a penitenciatartásban, a testi betegeknek pedig az utolsó kenetben. Ezt az utóbbi szentséggel egyéliként már a szent Atyák, a penitenciatartás kiegészítőjének szokták tekinteni, épen úgy, mint a bérálásban a keresztség munkájának bekoronázását látják. Miként ugyanis a bérálás a keresztség kegyelmeit teljes érvényre juttatja, úgy az utolsó kenet a bűnbocsátást teszi tökéletessé. Megtisztít az áteredő s személyes bűn maradványaitól, eltörli a büntetéseket, sőt a — végelemzésben — bűnből eredő testi szenvedéseket is enyhíti s visszaállítja a testi épséget, amennyiben ez a lélek üdvösségére előnyös. Az utolsó kenet eszerint befejezi az Egyház munkáját az örök életre teremfett lelken, s midőn elkészült vele, egyben a megszentelt olajjal mintegy világosságot is gyújt neki, hogy a halál homályos birodalmának küszöbét a remény s bizalom s szelíd s szendefényű mécsesével lépje át. Az utolsó kenet szentségéből áradó mennyei fényre szépen alkalmazhatók szent *Péter* apostol szavai: «jól cselekedtek figyelmeztvén erre, mint homályos helyen világító szövétnekre, míg a nap fölkel és a hajnali csillag feltűnik a ti szívetekben». (II. Pét. 1. 19.)

És akkor nem szorul többé kegyelemforrásokra a lélek, amely már az örök tengerbe elmerült; nincs szüksége jelekre, amelyek földi pályáján vezették, minthogy maradandó otthonába, Atyja kebelére visszatért.

Az utolsó kenet az Újszövetség szentsége.

Az utolsó kenet fogalma és természete.

Az utolsó kenet az a szentség, amelyben a súlyosan beteg keresztény a megszentelt olajjal való kenés és a pap imádsága által állapotának megfelelő kegyelmekben részesül.

Közeledik az élet legmagasztosabb pillanata. Lemenőben van már a földi lét napja, s a lélek abban van, hogy az isteni bíró elé lépjen és tőle megtudja, minő sorsra számíthat örökre. Minden földi remény elenyészőben, a világ összes ügye, érdeke szétpattan, mint a csillogó szappanbuborék. De másoldalt előtérbe lép az örökkévalóság minden képzeletet felülmúló, iszonyú arányaival s félelmetes, fenséges ünnepélyességével. Kit ne remegtetne meg ez a gondolat? Az életsajka leoldódik a partról, s a tengeráram belesodorni készül az óceánba, amelynek nincs határa, ahonnan nincs visszatérés s ahova az esetleges segélykiáltásokra földi hang már nem felel. Mindenki elveszi ott, amit érdemelt. De vajjon mit érdemelt?

Örök szeretetre vagy örök gyűlöletre, boldogságra vagy kinra szolgált-e rá? Ki tudná ezt megmondani? Különös isteni kinyilatkoztatás nélkül teljes bizonyossággal senki sem. Ezt tanítja maga a tévmentes Egyház.

Elgondolhatjuk tehát a testből kilépni készülő lélek szorongatott helyzetét.

Ehhez járul még a betegség által legyengült s agyonkínzott test szörnyű nyomasztó terhe s a végső haláltusa rettentő heve.

Mert igen, közelít a halál. A halál, amely emberi természetünknek utolsó, legkeserűbb törvénye s legmélyebb megaláztatása; a halál, amely a testet s lelket, mint bűntársakat, erőszakkal, kegyetlenül szétszakítja, elválasztja. Küszöbön a leghevesebb csata, amelyben az élet, ostromoltatva s minden oldalról visszaszorítva, még egy utolsó, kétségbeesett kísérletet tesz az ellenállásra. Közelít a halál, a legmélyebben bevágó szenvedés, amelynek éle olykor egy könnyben, avagy az ajkak kínos vonaglásában nyilvánul. Igen, szemben a halál, a bűnnek keserves, kemény gyermeke, amely Ádám összes ivadékait megsemmisítő jogarával illeti és porrá változtatja... Igen! ez a helyzet a halál küszöbén, a halállal szemben.

Elgondolható-e, hogy *Isten*, aki oly kegyesen gondoskodott az emberről egész földi zarándokútján, aki már a gyermek úde arcára a szent keresztségben, bérnálásban s szentáldozásban végtelen szerelme forró csókjait nyomta s aztán az egész pályáján szentségeivel támogatta, most

a végszükségben magára hagyja? Ha van szív, ha van irgalom az égben, az bizonnyal leszáll a halálos ágyhoz, hogy a haldokló homlokáról a halálverítéket törölgesse, s a szorongó szívet megnyugtassa, reménységgel s békével betöltse. Ha van egyáltalán szentség, amely sajátos szükségleteinkben támogat, szívünk s eszünk követeli, hogy a betegek számára is legyen ilyen, amely az ő állapotuknak megfelel. Valóban, az Úr gondoskodott is arról az utolsó kenetben. Felkészíti ezzel a lelket az ünnepélyes égi menyegzőre. Szent olajkenéssel elsimitja a lélek minden redőit, szeplőit eltünteti s már eleve bizonyos nimbussal, fénykörrel ragyogja be.

Ámde *Isten* nemcsak a léleknek ura, teremője, hanem az *egész* embernek s így a testnek is. Nemcsak a lelket szereti, hanem a testet is. Enyhíti tehát a betegek szentsége által a testi fájdalmakat, jobbra fordítja a szenvedő állapotát, sőt nem ritkán meghosszabbítja földi életét, ha az a lélek üdvössége szempontjából célszerű. Igen, a testi egészség is az utolsó kenetnek egyik mellékczata s gyakorta feltűnő módon, mint valami isteni «ráadás» mutatkozik, amely a lélekre áradt bő kegyelmeket kíséri. Erről azonban annak idején s helyén még bővebben szólunk.

Az utolsó kenet elnevezései.

Az utolsó kenet természetét a neve is kifejezésre juttatja. A XII. század óta ez a szentség, amellyel az Úr a súlyosan beteg keresztényről

gondoskodik, az *utolsó kenet* nevét viseli. Nagyon kifejező ez az elnevezés, de sok félreértésre, sőt babonás hiedelemre ad alkalmat. A mulandó javakba görcsösen kapaszkodó s a halálnak még gondolatától is irtózó ember megborzad, ha csak az «utolsó» szót hallja is.

Sok előtt az utolsó kenet s halál gondolata elválaszthatatlan. Aki egyszer ezt a szentséget felvette, annak — szerintük — az élethez már nincs reménye. Ez az oka aztán, hogy akárhányan ezt a hathatós segítséget makacsul visszautasítják és ellökik maguktól azt az isteni kezet, amely ügylehet egészségüket is visszaadná. Sőt némelyek hotor vélekedése szerint az utolsó kenettel megszentelt lábakkal a profán földet érinteni már nem szabad s így az embernek nincs egyéb hátra, mint, hogy tehetetlenül a halálra várakozzék. Mekkora s mily végzetes tévedések!

A betegek szentségi kenése nem azért utolsó, mert az élet utolsó stációját jelenti, hanem mivel a liturgikus, szentségi kenések között a végső.

Először ugyanis Egyházunk a keresztségnél részesíti híveit kenésben, másodszor a bérmlásban, harmadszor a papokat az egyházi rend szentségében, végre valamennyit különbség nélkül az utolsó kenet szentségében, kik azt súlyos betegségből credő valószínű halálveszély idején kérik.

Egyébként az utolsó kenet nem kizárólagos neve ennek a szentségnek. Hívják azt betegek kenetének s a haldoklók szentségének is. Egyházunk ugyanis, mint a *trienti* szent zsinat szé-

pen mondja, ezzel a szentséggel az élet végét hatalmas védelemmel erősíti meg. Egyéb elnevezései az utolsó kenetnek : szent olaj, szentelt olaj, mennyei erősítés, az elköltözők szentsége. A görögök igen találóan *euchelaionnak*, vagyis az imádság olajának hívják, amivel e szentség anyagát és alakját is egyben kifejezésre juttatják.

Ellenfeleink.

A XVI. századig az utolsó kenet, mint a hét szentség egyike, úgyszólván általános elismerésben részesült s gyakorlatban volt. Sőt már az V. században elszakadt eretnek felekezetek is egytől-egyig magukkal vitték s annak legalább nyomát, emlékét mindvégig megőrizték. A *katharok*, *waldiak*, *wikliffiták* és *hussziták* sem tagadták meg, hanem egyszerűen, mint feleslegest, elhanyagolták.

Luther volt az első, ki azt egyenesen elvetette. Az utolsó kenetről ugyanis csakis *szent Jakab* apostol levele szól nyíltan s határozottan, amelyet azonban ő a protestáns tantételekkel való szeges ellentéte miatt, mint «szalmalevelet», a Szentírásból kitépett.

Kálvin az utolsó kenetet hamisítványnak, «történelmi képmutatásnak» csúfolja, mintha az csupán üres, hiú utánzása volna annak a gyógyítási képességnek, amelyet az öskereszténységben a *Szentlélek* egyes választott lelkeknek ajándékozott. A mai protestantizmusnak is általában ez a véleménye. Azt állítják, hogy *szent Jakab* csupán a csodás gyógyító hatalomra céloz, amely ma már

idejét multa, avagy csupán jó háziiorvosságot ajánl. *A modernisták*, kiket X. Pius¹ elítélt, csaknem ugyanezt vallják. *Szent Jakab* szerintük távolról sem akart valami új szentséget kihirdetni; hanem csak valami jámbor szokást ajánl, amely ha talán közöl is valami kegyelmet, de nem oly értelemben, ahogy ezt a mai theológia tanítja.

A katolikus tan.

Mindezekkel szemben áll az Egyház ősi, isteni kinyilatkoztatásra támaszkodó tanítása, amelyet a *trienti* szent zsinaton rendszeresen s világosan kifejtett s röviden a következőkben összegezett.

1. Aki azt állítja, hogy az utolsó kenet nem *Krisztus Urunktól* rendelt s *szent Jakab* apostoltól kihirdetett valóságos és igazi szentség, hanem csupán az Atyáktól átvett szerleltás, avagy emberi találmány, legyen az Egyházból kizárva.

2. Aki azt állítja, hogy a betegek szent kenete nem közöl kegyelmet, nem bocsátja a bűnöket, nem enyhíti a betegeket, hanem már idejét multa, mintha az csupán a hajdani gyógyítási kegyajándék volna, legyen az Egyházból kizárva.

3. Aki azt állítja, hogy az utolsó kenet szerleltása s használata úgy, ahogy azt a *római* Egyház alkalmazza *szent Jakab* apostol nyilatkozatával ellentétben van, miért is megváltoztatandó s a keresztényektől bűn nélkül megvethető, legyen az Egyházból kizárva.

¹ V. ö. Denz 2048.

4. Aki azt állítja, hogy azok az egyházi szolgák (presbyterek), akik *szent Jakab* buzdítása szerint a beteg megkenésére hivandók, nem a püspöktől felszentelt áldozópapok, hanem bármely község idősbei s ebből kifolyólag az utolsó kenet kiszolgáltatója nem egyedül az áldozópap, legyen az Egyházból kizárva.

Ez a négy kánon, amely a protestáns s egyéb tévtanokat erélyesen visszautasítja, egyben kihirdeti az utolsó kenetre vonatkozó hitágazatokat, melyeket katolikus ember lelki hajótörés nélkül nem tagadhat.

Könyvecskénkben bővebb kifejtését és magyarázatát óhajtjuk adni mindannak, amiket az idézett *trienti* kánonok magukba foglalnak.

Mit mond a Szentírás ?

A *trienti* szent zsinat tanítása szerint lehát az utolsó kenet az Újszövetségnek *Krisztustól* rendelt valóságos és szoros értelemben vett szentsége. Mint minden hitágazat, úgy e szóbanforgó is szükségképpen a kinyilatkoztatás forrásaiba nyújtja le gyökereit. És csakugyan úgy a Szentírás, mint a szent hagyomány világos, sőt fényes bizonytságot tesz az utolsó kenet szentségéről. Lássuk előbb a Szentírás tanuságtételét.

A *trienti* szent zsinat Atyái állítják, hogy az Úr már akkor előkészítette e szentség alapítására a lelkeket, midőn apostolait szerteküldve hatalommal ruházta fel többek között a betegek gyógyítására is, amelyet olajkenéssel kellett eszközölniök.

*«És kimenvén hirdetik vala, hogy bűnbánatot tart-
sanak. És sok ördögöt üzének ki és sok beteget
kenének meg olajjal és meggyógyítanak.»* (Mk. 6,
12. 13.)

Itt azonban csupán a csodás gyógyítás kegy-
adományairól lehet csak szó, amely az alapítandó
szentséget *jelképezé*. Hogy pedig az apostolok ez
alkalommal nem az utolsó kenetet szolgáltatták
ki, már csak abból is világos, mert ebben a jó-
téteményben mindenki, zsidó s pogány is részesül-
hetett. Szentség elfogadására azonban csupán ke-
resztény lélek képes. Hasonlóképen csupán meg-
hatóan szép jelképe a betegek szentségének az
a kenés, amelyet *Mária Magdolna* az *Úr* testén
kinszenvedése előtt eszközölt s amelyről *Jézus*
megjegyzé: *«eleve megkenle az én testemet a teme-
tésre»*. (Mk. 14. 8.)

Félreismerhetetlen világossággal szól azonban
az utolsó kenet szentségéről *szent Jakab* apostol,
Urunk rokona, midőn azt az Újszövetség törvény-
hozója nevében ünnepélyesen kihirdeti. *«Beteg
valaki közületek — olvassuk nevezett apostol
katholikus levelében — hivassa el az egyházi szol-
gákat és ezek imádkozzanak felette, megkenvén őt
olajjal az Úr nevében; és a hitből jött imádság
megszabadítja a beteget és megkönnyebbiti őt az
Úr és ha még bűnökben vagon, megbocsátatnak
neki.»* (Jak. 5, 14. 15.)

E szavakban látja az Egyház kezdettől fogva
az utolsó kenet nagyszerű ajándékának alapító
levelét.

Tekintve e szöveg rendkívüli fontosságát, néhány magyarázó megjegyzést fűzünk hozzája.

1. Kizárólag betegekről és pedig súlyos betegekről beszél itt az apostol, akikhez nyilván azért kell az Egyház véneit (szolgáit) *odahívni*, mert jómaguk gyengeségük folytán képtelenek a saját lábukon járni.

2. Az *Egyháznak* véneit s nem általában a *község* véneit kell a beteghez hívni. Ezek pedig a Szentírás szójárása szerint nem mások, mint a püspökök és papok. Elég legyen erre bizonyoságot az a buzdító beszédet idéznünk, amelyet a húcsúzó *szent Pál* az *efezusi anyaszentegyház* *«véneihez»* intéz: *«Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra, amelyen titeket a Szentlélek püspökké¹ tett az Isten anyaszentegyházának kormányzására».* (Ap. cs. 20. 28.)

3. A meghívott papoknak pedig az *Úr* nevében, vagyis az *Úr Jézus* rendeléséből, az ő hatalmával s tekintélyével kell a szent ténykedést végezniök. Tehát nem pusztán *Isten* segítségül hívását jelenti ez, mert erről az apostol külön megemlékezik midőn azt mondja: *«imádkozzanak felette».*

4. Hogy pedig itt minden időkre szóló alapításról, intézményről van szó, világos abból, hogy ennek az isteni gyógyszernek alkalmazása nem egyes csodatévő hatalommal felruházott egyénekre, hanem egyszerűen az újszövetségi papságra van

¹ A püspök (episzkopusz) nevet, amely «felügyelő» jelent az ősi Egyház a püspökökre s egyszerű áldozópapokra egyaránt alkalmazta.

bizva, a papi jelleggel van szoros kapcsolatba hozva.

5. *«A hitből jött imádság megszabadítja a beteget.»* Nem a beteg imádsága, amelyről itt szó sem esik, sem a pap imádsága, mert erről az apostol már előbb megemlékezett, hanem az az ima, amely az olajkenéssel kapcsolatban az isteni kegyelmet közli. Az apostol erre mindjárt fel is sorolja a könyörgéssel kapcsolatos kenésnek, más szóval a szentségnek gyümölcseit :

6. *«Megszabadítja a beteget»*, vagyis megmenti azoktól a bajoktól, amelyek betegségéből kifolyólag reá nehezednek, aminők az a bizonyos lelki tchettlenség, inaszakadtság, levertség, bágyadtság, a halál s ítélet félelme, a lelkiismeret mardoságai, bizalmatlanság, ördögi kísértések, melyek a szenvedőt kétségbe akarják ejteni. Nincs beteg, aki többé-kevésbbé meg ne izlelné ezeket a keserveket. Megszabadítja az imádsággal kapcsolatos kenet a beteget testi szenvedéseitől, sőt a haláltól is, amennyiben ez a lélek igazi javára válik. Mert inkább ártana, mint szabadítana a szent kenet, ha a fizikai bajokat s halált akkor is eltávolítaná, midőn ezek az ember igazi, örök javát eszközlik és biztosítják.

7. *«És megkönnyebbíti őt az Úr.»* E szavakban a mód van kifejezve, amellyel az Úr a szent kenetben részesülő beteget *«megszabadítja»*. Megkönnyíti őt, vagyis megvigasztalja, fölemeli, lelkesíti, bátorítja. Erőket ad neki, amelyekkel betegségével kapcsolatos összes nehézségei fölé emelkedhetik

s azokat legyőzheti. Minderre a beteg a szentségben *természetfeletti segítőeszközöket, kegyelmeket* kap. Növekszik benne a kegyelmi állapot s jogot kap segítőkegyelmek bőségére, melyekre helyzetéből kifolyólag szüksége van.

8. *«És ha még bűnökben vagyon, megbocsáttatnak neki.»* Az apostol feltételezi, hogy a beteg, mielőtt a szent kenetet fogadná már használta a lélek megtisztítására rendelt egyéb eszközöket, nevezetesen a szentgyónást, azért mondja *«ha még bűnökben vagyon»*. Amennyiben azonban a szent kenet a jóhiszemű beteg lelkében még bünt találma, legyen az halálos, avagy bocsánatos, az általa eszközölt kegyelem eltörli azt, feltéve, hogy a bűfös, bár tökéletlenül megbánta.

A kifejtett szentírási szöveg tehát nyilvánvalóan igazolja, hogy az utolsó kenetnél megvan mindaz, ami azt az Újszövetség igazi és szoros értelemben vett szentségévé teszi.

Feltaláljuk benne a külső, látható, érzékelhető jelet, az imádsággal kapcsolatos olajkenést, a láthatatlan malasztot, vagyis a betegnek természetfeletti lelki és testi megsegítését. De *Krisztus* Urunknak állandó jellegű intézkedése sem hiányzik. Hiszen az apostol igéi szerint az *Úr* nevében, tehát az *Úr* megbízásából kell azt kiszolgáltatni.

Nincs tehát kétség aziránt, hogy az Üdvözítő, bizonyára ama napokban, amelyeket feltámadása s mennybemenetele közt itt a földön töltött, midőn isteni művére ráadta a mestervonásokat, az utolsó

kenetet, mint szentséget, megalapította s annak kihirdetését, miként a *trienti* szent zsinat állítja, szent rokonára, *Jakab* apostolra bízta.

Az Írás szövege tehát nyílt, biztos s világos. De ha mégis egyes kifejezései felett némi homály lebegne, soha sem szabad felednünk, hogy a Szentírás nem saját sorsára hagyott, a tudományos kritika bonckésének odadobott okmányhalmaz, hanem az apostolokról az Egyházra szállott drága örökség. Az Egyház egyedül hivatott s jogosult azt épen őrizni s a *Szentlélek* segítségével tévmentesen értelmezni s magyarázni.

«Én a Szentírásnak sem hinnék, ha erre nem az Egyház tekintélye indítana», mondja jellemzően s egész észszerűen a nagy szent *Agoston*.

Lássuk tehát, hogyan érti szent *Jakab* szövegét az Egyház? Hű tanuja ennek az az egyöntetű tanítás, amely az Egyházban mindig és mindenütt visszhangzik, s amelyet hellyel-közzel a pápák és zsinatok hivatalosan is kifejezésre juttatnak, nem különben a keresztény élet, amely a tant, a gyakorlatba is átviszi.

Mit mond a hagyomány?

Az utolsó kenet szentségét napjainkban úgy a nyugati, mint a keleti egyház széltében-hosszában kiszolgáltatja, s ez a gyakorlat a messze távoli ködös múltba visszanyúl. Mikor kezdődött? Ki hozta be? Erre kellene azoknak megfelelniök, akik az utolsó kenetnek isteni eredetét tagadják vagy kétségbe vonják. A protestáns teológia érzi

azt a nehézséget, s nem kis erőt fejt ki annak eloszlatására.

Augusti azt igyekszik bebizonyítani, hogy a nyugat csak a XII. századtól fogva kezdi az utolsó kenetet általános használatba venni s csupán *Lombardi Péter*, *Aquinói Tamás* s a többi skolasztikusok avatták szentséggé.¹ *Steitz* szerint a VIII. századtól kezd az utolsó kenetről szóló katolikus tan fejlődni, míg végre a XII. században szentség váltott belőle.²

Harnack, amily vakmerően, épen oly alaptalanul azt állítja, hogy *Aquinói Tamás* az első, ki az utolsó kenetet *Krisztusnak* tulajdonítja.³

Be kell vallanunk, hogy a XII. századtól visszamenőleg nem túlságos sok és világos nyomát találjuk az utolsó kenetnek, de bőségesen elegendet arra, hogy a szentséget illető egyházi tan és gyakorlat folytonosságáról minden kétséget kizárólag meggyőződhesünk.

Mint hogy az utolsó hét század gyakorlata a protestánsok beismerése szerint is vita tárgyát nem alkothatja, csak az ezt megelőző időkből hozunk fel tanúságokat. Könyvecskénk célját és kereteit tekintetbe véve csak néhány rövid s jellemző adattal kell beérnünk. Szálljunk vissza tehát a keresztény múltba századról-századra.

VIII. század. Szent Bonifác püspök (675—754.)

¹ Denkwürdigkeiten aus der christlichen Archäologie. IX., 473 l.

² Real-Encyclopädie für prot. Theol. u. Kirche. X. 728 l.

³ Dogmengeschichte III. 544 l.

a nagy bencés, Németország apostola az általa összehívott zsinatokon elrendeli, hogy az utazó papok, a chrismát, *szentelt olajat* s az Eucharistiát mindig magukkal vigyék, hogy véletlen szükség esetén kötelességüknek megfelelhessenek. (IV. sz. rendelet.) Szavait még csak világosabbá teszi, amit alább a XXIX. rendeletében előír: «Minden pap kérje a püspöktől a *beteg olaját* és kéznél tartsa, figyelmeztesse is a híveket, hogy azt kérjék, hogy a papok által eszközölt kenés által gyógyuljanak, mert a hitből jött imádság megszabadítja a beteget». *Szent Bonifác* tanúsága ez ügyben annál súlyosabb, mert ő jól ismerte az akkori római, angol, francia és német egyház gyakorlatát.

Tiszteletreméltó *szent Béda* (674—735.) így nyilatkozik: «Azt olvassuk az evangéliumban, hogy az apostolok is így cselekedtek s manapság az Egyház szokása, hogy a papok a betegeket *szentelt olajjal* megkenik, imádkozva felértük s azok meggyógyulnak.

VII. század. Szent Eligius püspök óvja a híveket, hogy betegségükben ne a kuruzslókhoz forduljanak, hanem hűségesen kérjék az Egyháztól az Eucharistiát s a *szentelt olajat*, hogy ne csak a test, hanem a lélek is visszanyerje egészségét.

VI. század. Nyilatkozatok helyett néhány érdekes adattal szolgálunk. *Dynamius, Nagy szent Gergely* pápa barátja, a következő esetet beszéli el *szent Marius* apát életéből. (500 év körül.) Bizonyos *Lacinia* nevű előkelő hölgy kéri a szent apátot, kit éppen akkor vendégül látott, hogy már-már a halál-

lal küszködő gyermekét látogassa meg. És a szent aggastyán csakugyan felkeresi a beteget, imádkozik felette s szent olajjal megkeni. És ime mialatt ez történik, *Isten* ereje az ifjú egészségét visszaadja. *Szent Launomárról* (550.) hasonlólt beszél el életirója. Valami *Vulfrana* nevű családanyát, kinek egész teste már szinte elhalt s csak keble zihálása árulta el, hogy él, *chrisma áldással* s kereszt jellel meggyógyított. A nem szentségi kenések jelölésére a *chrisma* szót a régi írók sohasem alkalmazzák.

V. század. E századból elsősorban *I. Ince* (402—417.) pápának rendkívül fontos nyilatkozatára hivatkozunk. «Valahányszor megbetegszik valaki, rendeli a pápa, vegye magához az Eucharistiát és kenesse meg testét, hogy beteljesedjék, amit *szent Jakab* írt.» Ugyanő *Decencius* püspöknek azt írja, hogy amennyiben a chrismát püspök áldotta meg, a beteg híveknek úgy a püspökök, mint a papok alkalmazhatják; majd aztán folytatja: «a vezeklőket nem szabad e kenettel illetni, mert ez a szentségeknek egy neme. Ha ugyanis ezekről megtagadjuk a többi szentségeket, hogyan gondolja valaki, hogy ez egyben mégis részesítjük őket».

IV. század. Ez a század is rendkívül értékes és érdekes bizonyítékokat szolgáltat az utolsó kenet ügyében. Nevezetesen *szent Hypatiusnak* (366—446.) *Collinicus* által megírt életrajzában a következő fontos adatra bukkanunk. Nevezett szent, kit *Chrysostomus* is oly nagyra becsült, még nem volt felszentelt pap, hanem egyik *bithyniai* kolostornak egyszerű szerzetese. Felette szerette a betegeket,

összegyűjtötte s ápolgatta őket. Olykor maga szent olajjal megkenve gyógyított a neki jutott csodás kegyelem folytán. «Ha azonban a szükség azt ajánlotta — beszéli életírója — hogy a beteget *szent olajjal* meg kellett kenni, akkor *figyelmettelle az apátot, aki felszentelt pap* (presbiter) volt s gondoskodott, hogy az lássa el a beteget kenéssel. És *gyakran* megesett, hogy az illető ember *néhány nap múlva Isten* segítségével egészségben távozott. Ki ne venné itt észre az utolsó kenet minden ismertető jelét. A kenést felszentelt pap eszközli s pedig megszentelt olajjal. Nem csodás gyógyításról van szó, mert hiszen a beteg — bár a szentség erce által, de *csak napok múltán* nyeri vissza egészségét, ahogy napjainkban is olykor megesik. Újabban fedezték fel *szent Serapionnak* ugyanebből a századból eredő Euchologiumát. Imát tartalmaz ez a «betegek olajának megáldására, amely nemcsak a testet gyógyítja, hanem jó kegyelmet, bűnbocsánatot, lelki egészséget s épséget is közöl». E század nagy szent Atyái sem hallgatnak az utolsó kenetről. *Chrysostomus* (344—407.) miután a papok bűnbocsátó hatalmáról beszél, így folytatja: «beteg valaki közületek? Hivassa el az egyház szolgálait és ezek imádkozzanak felette, megkenvén őt olajjal az Úr nevében.»

És *szent Ágoston* (354—430): «Valahányszor valaki megbetegszik, ne hívjon ráolvasókat és ne folyamodjék babonaszerekhez, hanem egyedül *Isten* irgalmában bizzék, vegye magához hittel és ájtatosan az *Úr* szent testét és kérje az *egyház*tól a

szentelt olajat, hogy teste azzal megkenessék. És az apostol szavai szerint a hitből jött imádság segít a betegen, megkönnyebbiti őt az Úr és megnyeri, ha nem is egyúttal testének, de bizonyosan lelkének egészségét és teljescdnek rajta az Úr szavai: «*Ha mit kérendetek az Atyától az én nevemben, megadja nektek*».

Végül e századból, a *niceai* szent zsinat (325.) kánonját idézzük: «Egy év multával újból szenteljen a pap vizet és olajat. És pedig az olajat nem úgy, mint a keresztséghez valót, sem mint a chrismát, hanem mint *áldozatot a betegekért*».

III—I. századok. Az első három században az utolsó kenetre vonatkozó eddig ismert tanubizonyosságok bizony elég gyérek s homályosak. De ezen nincs mit csodálkoznunk. A régi keresztény írók többnyire csak azokat a tényeket emlegetik, amelyek az Egyház nyilvános közéletét érdeklik, de hallgatnak az egyes egyénekre vonatkozó lelkipásztori tevékenységről. Azt sem igen említik, hogy valaki halálos ágyán feloldozásban részesült, pedig az kétségtelen, annál kevésbbé hozzák szóba az utolsó kenetet, melyet a penitencia kiegészítő részének tekintettek. És ha manapság is ritkán hallunk szentbeszédet az utolsó kenetről, ne csodáljuk, hogy ilyenek nem maradt fenn emléke az első keresztény századokból.

De azért egyes nyomokra ezekben az időkben is találunk. Így *szent Aphraates* püspök, kit a böles perzsának szoktak nevezni (a III. század vége felé született), az olajnak többféle használatáról emlé-

kezik meg. «Az élet szentségében» (kereszttség) az olajkenés, amelyet az ószövetségben a papok, királyok, próféták felkenése jelképezett, kereszténnyé teszi az embert; (a bérnálásban) elosztatja a sötétséget; — megkeni a betegeket (az utolsó kenetben) s titokteljes ereje által visszavezeti a bűnbánókat.» Tehát *Aphraates* a betegek kenését is a szentségi kenések közé sorolja. *Origenes* (185—254.) egy hetedik eszökről beszél, amely bűnbocsánatot eszközöl és idézi szoros kapcsolatban *szent Jakab* ismert ígét az utolsó kenetről.

Tertullian (160—240 ?) gáncsolja azokat az eretnek, vakmerő asszonyokat, kik *papokat* illető ténykedésekbe avatkoznak, nevezetesen a betegeknek gyógyítást ígérnek.

Ha az adatok e sorozatát egybevetjük, összegezzük, egyiket a másikkal megvilágítjuk, nyilvánvaló előttünk, hogy a katolikus Egyház mindig komolyan vette az apostol felhívását, s a betegeket ellátta az utolsó kenettel, mielőtt a nagy útra — az örök életbe bocsátotta. A hagyomány láncza, ha egyes szemei, főleg az első századokban homályba merülnek is, de sohasem szakadt el. Nem engedi elszakadni az a *Lélek*, mely *szent Jakab* által szólott s amely *Krisztus* ígérete szerint nem szűnik meg. Egyházát emlékeztetni mindarra, amit *Üdvözítőjétől* csak tanult. Még józan s elfogulatlan ellenfeleink is kénytelenek ezt meglatni és beismerni. Erre nézve csak a tudós, protestáns *Leibnitzet* idézzük: «Az utolsó kenet illetőleg — mondja ő — nincs szükség hosszas magya-

rázatra : úgy az írás szavai, mint azoknak egyházi magyarázata, mire akatholikusok biztosan támaszkodhatnak, mellette bizonyítanak. És valóban még mindig megvan abban (az utolsó kenetben) a jól előkészült lélekre nézve a szentségnek az a folytonos és soha nem csaló ereje, melyet neki *szent Jakab* apostol tulajdonít, midőn e szentség használatát jelzi, s amelyet ő a bűnbocsánatba s a hit és erényben való megerősítésbe helyez. Ez pedig sohasem szükségesebb, mint az életveszélyben s a halál borzalmaiban».

Az utolsó kenet hatásai.

Teljes lelki épség.

Az utolsó kenet hatásai megfelelnek annak a boldogító célnak, amelyet az isteni Üdvözítő e szentség alapításával kitűzött. Nem egyéb ez, mint megadni azt a *teljes lelki épséget s egészséget*, amely képessé és alkalmassá teszi a lelket arra, hogy a halál pillanatában — purgatórium nélkül, egyenesen az égbe szálljon.

Ezt az olyannyira vigasztos igazságot, amelyet a XVIII. századig a katolikus theológia általában vallott s tanított, a *trienti* szent zsinat is megerősítette, midőn kijelenti, hogy «az Atyák tanúsága szerint az utolsó kenet nem csupán a penitenciának, hanem az egész keresztény életnek befejezője». Megadja tehát azt, amit a töredelem szentsége csak részben, tökéletlenül eszközöl, a büntetések elengedését is. Minő szép világításba helyezi ez a keresztény tan az *Úr Jézus Szíve* végtelen, leereszkedő irgalmát misztikus testének szenvedő, segélyre leginkább rászoruló tagjaival szemben.

Valóban «mindvégig szerette őket». (In. 13. 1.)

Szerette életük véghatáráig, a szeretetnek oly magas fokáig, ameddig csak a szeretet terjedhet. A keresztségben szerető anyaként ujjászüli őket, a bérnálásban a lelki csatákra felkészíti, az Eucharistiában testével-vérével táplálja, a penitencia-tartásban gyógyítgatja övéit, az egyházi rend s házasság által a keresztény társasélet kimondhatatlan sok és nagy javait biztosítja számukra. És mit tesz a lelki s testi szenvedések hullámai közt vergődő haldoklóval? Vajjon annyi előző jótétemény s előkészítés után saját keserves sorsára hagyja? Hogyan lehetne ezt oly jóságos, érzékeny, gyengéd Szívről feltételezni!? Nem! Reáteszi eddigi bőkezű ajándékaira a koronát. Túláradó irgalmában mindent jóvátesz, mindent kiegyenlít, midőn az utolsó kenettel a léleknek visszaadja azt a szennytelen ünneplő ruhát, amelyet egyszer a keresztkútnál ráadott. Miért is szépen mondja *Egbert yorki* érsek már a VIII. században: «ezt a kenetet minden hívő, aki csak teheti, nyerje ki magának, mert meg van írva, hogy bárki ennek a rendelkezésnek megfelel, annak lelke épen oly tiszta lesz kimúláskor, mint a gyermeké, aki nyomban keresztsége után húnymt el».

Abban a szellemi zürzavarban, melyet az ú. n. reformáció felidézett, az utolsó kenetnek ez a fontos célja, mintha teljesen feledésbe ment volna. Minthogy ugyanis a protestantizmus elvetette a purgatóriumban való hitet, s hangsúlyozta, hogy minden predestinált lélek halál után egyenesen s közvetlenül az égbe jut, a katolikus theológia

ezzel szemben szinte túlságosan előtérbe tolta a túlvilági kiengesztelődés szükségességét. Ebből azután lassankint az a hiedelem fejlődött ki, mely még napjainkig is kísért, hogy a tisztító tűz még azokra nézve is szinte elkerülhetetlen, akik az utolsó kenetben bármily buzgalommal s felkészültséggel részesültek. A janzenizmusnak lelke-fagyasztó szigora ugyancsak nagyon közreműködött, hogy ezt a véleményt megszilárdítsa, s a könnyebb s közvetlen égbejuthatás reménységét a szívekben megdermessze, elhomályosítsa. A *Szentlélek* azonban gondoskodott, hogy a nap ne maradjon a felhők megett s a teljes, ősi keresztény igazság megint bátorságra s bizalomra hangozza a halálra ítélt emberiséget.¹

Hogy a lelki s testi keservekbe merült beteg ember kimúlása után nyomban az égbe jusson több rendbeli hatalmas isteni segítségre van szüksége, amelyeket tehát az utolsó kenettől szabad s kell remélnie. Az apostol meg is igéri valamennyit, midőn a betegek kenetének hatásait felsorolva azt állítja, hogy általa az Úr a beteget «megszabadítja, megkönnyíti, s ha még bűnökben van, azoktól megtisztítja». (V. ö. Jak. 5. 15.)

Ila ezeket az apostoli ihletett ígéket elemeire

¹ *Kern József S. J.* nagyszerű monografiájának: «*De Sacramento extremae unctionis*» nagy érdeme, hogy azt a hitet, mely szerint az utolsó kenet a mennyországban való közvetlen belépésre készít elő, ismét felélesztette s bevitte a köztudatba. Pohle azt mondja, hogy *Kern* ezt az igazságot újra felfedezte. *Lehrbuch der Dogmatik*, III. 585.

bontjuk, az utolsó kenetnek három sajátos szentségi hatása domborodik ki lelki szemeink előtt.

1. *a lélek megerősítése,*
2. *a bűn s büntetés elengedése, és*
3. *a testi egészség helyreállítása, ha ez a lélekre* üdvös. Lássuk most már mind a hármat kissé részletesebben

A lélek megerősítése.

Első s fő hatása az utolsó kenetnek, amelyért leginkább alapította Krisztus, a lélek *megerősítése*. Ezt a hatást pedig a megszentelő malaszt gyarapítása eszközli, amely ebben a Szentségben kapcsolatos a joggal oly segítő kegyelmek bőségére, amelyek a beteg állapotban, a halállal szemben annyira szükségesek.

A nagybetegnek ugyanis sok és súlyos nehézséggel kell megküzdenie. Nevezetesen :

a/ a régi bűnökből bizonyos lelki gyengeség s hajlamosság marad vissza, amely nagyon könnyen újabb bukásnak lehet okozója ;

b/ Isten is, méltó büntetésképen az elkövetett számos véték miatt bővebb s hathatósabb kegyelmeit meg szokta vonni ;

c/ a lelket félelem, levertség, bizalmatlanság szorongatja, midőn meggondolja, hogy bűneit ugyan *biztosan* elkövette, de azok bocsánatáról *nincs biztos meggyőződése* ;

d/ a sátán is tudván, hogy az idő rövid, a leghevesebb ostromot intézi a lélek ellen, s minden

erejét s ügyességét latba veti, hogy azt megejtse s örökre rabszolgájává tegye ;

e/ és mindehhez járul a testi gyötrelem s a vá-
lás okozta búbanat, amely már magában véve
is elég, hogy a szenvedőnek figyelmét *Istentől* s
a lelki dolgokról elterelje s bizonyos tehetetlen-
ségbe ejtse.

Mennyire kipróbálja ez a rettentő helyzet nem
ritkán még a hőöket, a szenteket is. Élettörté-
netük lelki csatákról beszél, melyeket a halálos
ágyon vívtak. És ime mindezzel többé-kevésbé
minden embernek kell számolnia mielőtt átlépne
az örökkévalóság küszöbét. Ámde itt az *Üdvözítő*,
aki egy nagy szentséggel siet hiveinek gyámoli-
tására.

És valóban csodálatos — a tapasztalás tanúsága
szerint — az utolsó kenetnek bátorító, vigasztaló,
hatása.

Igen érdekesek e tekintetben *Weninger Xav.
Ferenc* (1805—1888.) jezsuita misszionáriusnak
megfigyelései, amelyekre apostoli munkái közben
annyi alkalma volt. «A haldokló katolikusok
ágyánál időző protestánsok is — írja egyik köny-
vében — gyakran meggyőződhettek arról, hogy
ez a szentség (az utolsó kenet), a beteg lelkét
egészen csodaszerűen felbátorítja, vigasztalja és
megerősíti. — Egyszernél többször történt velem
is, főleg még *Cincinnati*-ben a kereskedelmi kórházat
látogattam, hogy midőn valamely betegnek fel-
adtam az utolsó kenetet, egyik-másik protestáns be-
teg is odaszólított magához s megkért, nem volnék

e hajlandó ebben a lelki segélyben őt is részesíteni. Nagyon is világosan észrevették ugyanis, hogy valanii sajátságos vigasz és lelki béke az, amely e szent cselekménynél katolikus testvérük szívébe az égből alászállott. És nem egy áttért szent hitünkre a halálos ágyon, kielégítendő azt a vágyát, hogy mint katolikus, a haldoklók szentsége által nyújtott vigaszban részesüljön. Ez a körülmény más, felette nevezetes tapasztalatra vezetett engem, amely nem csekély bizonyíték arra, hogy a katolikus Egyház az igazi Egyház, és hogy a komolyan és őszintén vizsgálódó arról könnyen meggyőződhetik, ha lehullik szeméről a hályog, amelyet a szokás, nevelés, előítéletek s az emberi tekintetek támasztanak. Értem azt a tapasztalatot, hogy száz és ezer protestáns lett már a halálos ágyon katolikussá, de tudtommal ilyenkor a protestáns vallásra egyetlen egy katolikus sem tért át. Ez olyanmilyira igaz, hogy a német nyelven igen elterjedt közmondás hirdeti: «Katolikus módon meghalni annyi, mint jól meghalni».

Ily tapasztalatokban azonban minden katolikus pap bővelkedik. Egy operaénekesnő halálos ágyán miután az utolsó kenetben részesült, e szavakba tört ki: «Ó mily nagyok a vallás vigasztalásai!» Visszhangozza azt az egész keresztény Egyház. Mert amint már *Nyssai szent Gergely* (+ 394) szépen megmondotta: «Az utolsó kenet olaja a (lelki) világosság anyaga, felüdíti a fáradt tagokat, megenyhíti a szomorkodókat, a főt felvidámítja s erőt ad a csatára mindazoknak, kik törvényesen harcolnak».

Szent Maximus (+ 465) pedig: «Az olaj gyümölcssei a vidámság, béke, édesség, a lélek derűje, amely mint az olaj mindenben úszik, minden felett kimagaslik».

A bűn és a büntetés eltörlése.

Minthogy az utolsó kenetnek, miként láttuk, első s legfőbb célja az összes torlaszok s akadályok elhárítása, amelyek az elköltöző lélek előtt az örök boldogság kapuját elzárják, azért e szentség hatásai között a bűn s büntetések elengedésének is feltétlenül szerepelnie kell. És valóban az apostol nyíltan állítja: *«És ha még bűnökben van, megbocsáttatnak neki».* (Jak. 5. 15.) A trienti kánon is hirdeti: *«Aki azt állítja, hogy a betegek kenete... nem bocsátja meg a bűnöket... legyen az Egyházból kizárva».* A büntörlést említi a szentségi forma is, vagyis azok a szavak, amelyeket a pap a kenés közben használ: *«Ezen szent kenet által és az ő jóságos irgalma által bocsássa meg neked az Úr mindazt, amit... vétkeztél».* Már pedig a forma mindig azt juttatja kifejezésre, amit a szentség eszközöl.

Amde minő bűnökről van itt szó

Bocsánatos bűnök.

Hogy az utolsó kenet megbocsátja a *bocsánatos bűnöket*, amelyeket még a lelken talál, efelett senki sem kételkedik. Mert ha e szentségnek van büntörlő ereje, ez sokkal könnyebben érvényesül a kisebb, mint a nagyobb vétkekkel szemben.

Minthogy pedig az üdvösség jelen rendjében *Isten* csupán a megbánt személyes bűnöket bocsátja meg, a beteg is bocsánatos vétkeinek — az utolsó kenetben való — elengedésére csak akkor számíthat, ha azokat valamelyes tökéletlen bánattal már visszavonta. A végtelen irgalmú *Isten* oly körülmények között, minőkben a szegény beteg leledzik, bizonyára a legcsekélyebbel is beéri, amit még igazi bánatnak lehet tekinteni. Némelyek szerint a beteg rászolgál a bocsánatos bűnök bocsánatára, ha azok neki nem tetszenek, hozzájuk nem ragaszkodik s vágyik az utolsó kenet által *Istennel* teljesen kiengesztelődni. Megjegyezzük mindjárt azt is, hogy ez a vágy az utolsó kenet áldása után, bár öntudatlanul, mindenkiben megvan, aki keresztény módon akar élni s meghalni, akiből szent vallásának megbecsülése még nem veszett ki.

Halálos bűnök.

Ámde nemcsak a bocsánatos, hanem bizonyos feltételek mellett a *halálos bűnök* bocsánata is az utolsó kenet hatáskörébe tartozik. *Szent Jakab* minden korlátozás nélkül állítja: «*Ha még bűnökben vagyon megbocsáttatnak neki*». (Jak 5. 15.) Sőt tekintve a Szentírás beszédmódját a bűnök alatt inkább a halálos bűnöket kell mindig értenünk, mint a bocsánatos vétkeket s kisebb hibákat. A halálos bűnök megbocsátása azonban az utolsó kenetnek csupán mintegy másod-, mellékhatása, amelyet csak akkor fejt ki, ha az egyéb-

ként jóhiszemű, jólelkű beteg súlyos vétkeiktől más módon nem szabadulhat s a megszentelő malasztot egyéb erre rendelt úton vissza nem szerezhethné. Maga az apostol céloz erre, mikor magát feltételes mondattal fejezi ki: *«Ha még bűnökben van stb.»*

Az utolsó kenetet ugyanis Egyházunk az élők szentségei közé sorolja, amelyekhez t. i. csupán a lelki életnek, a megszentelő kegyelemnek állapotában szabad járulnunk.

Súlyosan vétkeznék s szentségtörést követne el tehát az a beteg, aki az utolsó kenetet felvenné anélkül, hogy halálos bűneitől szentgyónás, vagy legalább is a tökéletes bánat által megszabadulni nem igyekeznék.

Megeshetik azonban, hogy sem a feloldozás, sem a tökéletes bánat az egyébként jóhiszemű s jóindulatú beteget súlyos bűneitől meg nem szabadítja. Ily helyzetben van pl. a keresztény, ha súlyos bűnnel terhelt lélekkel jut *eszméletlen állapotba*. Hogy érvényes feloldozásban részesüljön, *kifejezett* bánatot kellene indítania. Erre azonban képtelen. Csakis az utolsó kenet segíthet rajta. Ebben a szentségben ugyanis *Isten* sokkal könnyebb feltételt tett függővé a bocsánatot, mint a penitenciatartásban. Míg ugyanis bűnbánat szentségében a *kifejezetten jelentkező* bánat elengedhetetlenül szükséges, az utolsó kenetben elégséges az a bánat is, amelyet a bűnös *valaha* felindított s újabb súlyos bűnnel *vissza nem vont*. Ez az öntudatlanul is folytatódó, bennünk mint-

egy lappangó bánat az utolsó kenettel kapcsolatban *Isten* túláradó irgalma folytán megszerzi a megigazulást s lelkünket ily esetben egyedül teheti kedvessé Isten előtt. Az utolsó kenet tehát az eszméletét vesztett betegnek *utolsó mentődeszkája*, amely sokkal biztosabban s hathatósabban gondoskodik lelke üdvéről, mint a feloldozás vagy bármely más eszköz. Vonjunk le mindjárt ebből a rendkívül fontos gyakorlati következtetést. Mily bölcsen cselekszik az, aki a bűnt nyomban vagy legalább minden este, mielőtt nyugalomra tér, komolyan megbánja. Ezzel a — bár csak tökéletlen — bánattal már eleve képessé s alkalmassá váltott az utolsó kenet dús kegyelmeinek elfogadására még abban az esetben is, ha azt neki — véletlen szerencsétlenség bekövetkeztével — eszméletlen állapotában szolgáltatnák ki.

De megszerzi az utolsó kenet a bűnbocsánatot általában minden súlyos betegnek, aki azt halálos bűn állapotában, *de jóhiszeműleg*, jóakarattal, megfelelő bánattal fogadja. Mindazonáltal ezzel még senki sincs felmentve súlyos vétkeinek meggyónása alól, ha netán később ezeknek tudatára ébred s ideje és módja van azokat az Egyház kulcs hatalmának alávetni.

Büntetések.

Minthogy az utolsó kenet épen arra van rendelve, hogy a lelket a mennyországba való belépésre előkészítse, azért büntetéstőlre erejének is kell lennie. A bűnön kívül ugyanis a büntetés,

nevezetesen a purgatórium az, amely a boldogító végcél elérését hátráltatja.

Nem akarjuk mondani, hogy mindenki, aki az utolsó kenetet felveszi, holta után egyenesen az égbe jut. Alig hihető s a katolikus érzésnek felette visszatetsző, hogy a sok s nagy bűnben töltött s a halálos ágyon valamely tökéletlen bánattal kiengesztelt élet a másvilágon semmi bűnhődésre s tisztulásra ne szoruljon. De igenis azt állítjuk, hogy az utolsó kenetnek megvan az az ereje, hogy az *ideigvaló büntetéseket* is egészen letörlessze. Ezt a hatását azonban csak azoknál fejti ki, akik e szentségben nagy buzgalommal s még idejekorán részesülnek, úgy hogy még az általa közlött malasztokkal közreműködhetnek.

Viszont azonban lehetetlennek tartjuk, hogy az irgalomnak ez a nagy szentsége ezt a fenséges gyümölcsét — értjük a büntetések eltörlését, a purgatórium elengedését — csak ritkán s kivételesen teremje meg. Remélhető, hogy igen sok keresztény lélek az utolsó kenet buzgó vétele folytán a halálos ágyról egyenesen az égbe szárnyal. Hogy hány ilyen van, azt csak a jó *Isten* tudja.

Mínthogy azonban az utolsó kenet büntetést törő hatása — mint említettük — a felvevőnek felkészültségétől, buzgóságától, szóval lelkiállapottól függ, ami előttünk ismeretlen, azért épen nem felesleges, hogy a beteg még ezenfelül az Egyház búcsújában is részesüljön; holta után pedig érte imádkozzunk s érte a szentíniscáldozatot lehető gyakran bemutassuk.

A testi egészség helyreállítása.

Igen sokan azért halogatják, sőt mulasztják el az utolsó kenet felvételét, mert attól tartanak, hogy e szentség fogadása után már bizonyosan meg kell halniok. Mily nagy s végzetes tévedés ez! Épen az ellenkezője az igaz. *Isten* az utolsó kenetet a test javának előmozdítására is rendelé. A kinyilatkoztatás forrásai ezt mind kifejezetten hangsúlyozzák. *Szent Jakab* határozottan kijelenti, hogy a szent kenet által az Úr «megszabadítja a beteget». (Jak. 5. 15.) A szentatyák, írók, teológusok az utolsó kenet e hatását mind kiemelik. Maga a *trienti* szent zsinat is tanítja, hogy a szent kenet által a beteg «a testi egészségét is olykor visszakapja, midőn ez a lélek üdvösségére hasznos».

Katholikus embernek tehát e felett kételkednie nem lehet, nem szabad.

A gyógyítás módját illetőleg azonban, sok vita folyik. Annyi bizonyos, hogy *Isten* az utolsó kenetet nem azért rendelte, hogy általa csodákat műveljen. Aki tehát a betegek szentségének felvételét oly későre halasztja, midőn már csak csoda segíthet rajta, gyógyulását ettől hasztalan várja. Ha azonban mindjárt a súlyos betegség elején részesülünk a kenet szentségében, a lélek hatalmas megerősödése testünkre is átárad. Lendületet ad a természet erőinek s úgy irányítja azokat, hogy hamarosan felépüljünk, talpraálljunk. Hiszen amúgy is közismert dolog, hogy a lelki

s testi egészség mennyire összefüggenek. A beteg, aggódo, szomorú lélek elsenyveszti a testet, viszont a vidám, derült, bizakodó lélek sokat segít a testi javulás szempontjából is. Annál inkább be fog ez következni, ha a természetet a természetfeletti, kegyelmi, isteni erő is támogatja a gyógyítás munkájában.

Mint hogy azonban az utolsó kenet fő hatása a lélek teljes épségének helyreállítása s biztosítása, azért mellékhatása is, aminő a testi gyógyítás, ehhez a célhoz alkalmazkodik. Mikor tehát a lélek teljes épségére, üdvére, biztonságára hasznos a testi egészség, az idejekorán fogadott utolsó kenet visszaállítja azt. Ha azonban a testi fájdalom s halál a lélekre jelen helyzetében előnyösebb, a betegek szentsége nem ment meg azoktól. De valami testi enyhülés még ily esetben is az utolsó kenet buzgó s méltó felvételét követni szokta. Sohase feledjük, hogy *Isten* elsősorban mindig a halhatatlan lélek örök érdekeire tekint és mi, ha *igazán* bölcssek vagyunk s *igazi* javunkat komolyan akarjuk, csak áldhatjuk ezért az ő gondviselését.

Hogy az utolsó kenet a test javát is mennyire előmozdítja, nemcsak a hit, hanem az állandó tapasztalás is tanúsítja. Ez utóbbi nélkül alig fejlődhetett volna ki az általános meggyőződés a szent kenet gyógyerejét illetőleg, főleg a keresztény középkorban, amely ezt a szentséget annyi hittel s buzgósággal használta. Néhány adatot a régmúlt időkből már felhoztunk erre nézve. Hogy pedig az utolsó kenet ma sem szűnt meg gyó-

gyító hatását is kifejtteni számtalan esetben szinte kézzelfogható. Ime néhány példa.

Tissot hírneves protestáns orvos *Lausanneban* minden tudományát s erejét latba vetette, hogy bizonyos idegen, súlyosan beteg úrnőt az életnek megmentsen. De hasztalan volt minden. Midőn a beteg veszélyes állapotáról tudomást szerzett, fájdalmas panaszokba tört s kétségbeejtő nyugtalanság vett rajta erőt. Az orvos úgy vélekedett, hogy ez az új megrázkódtatás csak még jobban megrövidíti hajszálon függő életét, miért is szokása ellenére a vallás vigasztalásait hozta javaslatba. A beteg beleegyezésével tehát papot hívtak. A szenvedő hölgy meghallgatja ennek vigasztaló szavait, megnyugszik sorsában, elkezd *Istennel* s lelke üdvével foglalkozni, végre példás buzgalommal felveszi az utolsó kenetet. Másnap oly nyugodt állapotban találja őt az orvos, hogy nem győz rajta csodálkozni. Úgy tapasztalja, hogy a láz is alábbhagyott s minden jel a javulásra vall. Csakhamar felépült a beteg. *Tissot* gyakran s örömmel beszélt el ezt az esetet s nem szünt meg — protestáns létére — a katolikus Egyház szentségeinek erejét magasztalni.

Egy hitbuzgó *Flaget* nevű francia *Havannába* visszatérve sárgalázba esett, mely néhány nap alatt a sír szélére juttatta. Felvette tehát a szent kenetet. Erre hamarosan szerencsés fordulat állott be s csakhamar túl volt minden életveszélyen. Midőn barátai szerencsét kívántak gyógyulásához, így felelt: «Reméltem, hogy meghalok, mivel

azonban *Isten* nem tartott méltónak erre a kegyelemre, tehát életben kell maradnom. A szentségek felvétele tartotta meg életemet. Ugy meg voltam hatva, hogy én ennek a benyomásnak tulajdonítom a fordulatot, amelyet önök szerencsésnek neveznek». (Nouv. Encycl. Cath. 363.)

Egyik kórházban, hol protestáns ápolónők teljesítik a szolgálatot bizonyos 17 éves katolikus leány fekszik súlyos betegen. Az orvos csak az imént 41 fokos lázat állapított meg. A beteg észreveszi a veszélyt, miért is így szól az ápolónőhöz: «Azt hiszem, meghalok. Kérem, küldjön hozzám katolikus papot». A protestáns néne jelenti a kórházi orvosnak a leány kívánságát. «Én nem tudom — szól idegesen, — mit akarnak a katolikusok azokkal a szentségekkel. Csak haszontalan izgalomba hozzák velük a betegeket.» A papot azonban mégis csak elhivatták, aki feladta a leánynak az utolsó kenetet. Alig távozott a lelkész, az orvos hőmérőjével nyomban a beteghez lép, hogy meggyőződjék az izgalom okozta rosszabbodásról. És ime legnagyobb ámulatára a láz 39 fokra szállott alá! «Ez a pap — kiált fel erre — boszorkányságot csinált. Csak 39 fok. A láz teljes 2 fokkal hirtelen leesett.» Közben a beteg is megszólalt: «Doktor úr most sokkal jobban érzem magamat». A orvos erre szótlánul visszavonult. Midőn azonban az első következő alkalommal a katolikus papot újra hívni kellett, volt elég erkölcsi bátorsága előtte kijelenteni: «Főtisztelendő úr, ön csak jöjjön minél gyakrabban».

Rist jezsuita, tábori lelkész a következő érdekes esetet jegyezte fel.¹ Egyik reggel a tábori kórházban vérhasban sínylődő katonának adta fel az utolsó kenetet, kinek halálát minden percben várták. És ime másnap a páter ágyában felülve találja a már holtnak vélt vitézt. «Főtisztelendő úr, ön tegnap segített rajtam», kiáltotta egészen vidáman, Néhány nap múlva már haza is térhetett otthonába. *Paderbornba*. Mily nagy volt a család öröme s meglepetése! Hiszen csak az imént kapta felesége a téves hivatalos jelentést, hogy férje meghalt.

Ily tapasztalatok a katolikus papoknál egyébként oly gyakoriak s szinte megszokottak, hogy már feltűnést sem keltenek. Miért is minden vakmerőség s prófétai ihlet nélkül azzal szokták a beteget buzdítani és bátorítani, hogy a szentségek felvétele után testileg is sokkal jobban fogja magát érezni. Miért is sohasem volt még jószándékú beteg, aki utólag megbánta, hogy az utolsó kenetben részesült. Ugyszólván valamennyi örömtől áradozva köszönte meg *Istennek* ezt a felette nagy ajándékot s hálás szemmel kísérte a betegágyától távozó katolikus papot.

Az utolsó kenet hatásai tehát valóban fenségesek és méltók ahhoz a végtelen irgalmú, isteni *Szívhez*, amelyben ennek a nagy szentségnek gondolata, terve megszületett. Nem hiába nevezték olykor a régiek a betegek kenetét «a gyógyító isteni kegyelem édességének». Mily okos az a keresztyén, aki

¹ *Rist* S. J. Die deutschen *Jesuiten* auf den Schlachtfeldern und in den Lazaretten. 101. l.

ahelyett, hogy borzadna az utolsó kenet gondolatától, napi imájában hő vággyal s epedéssel igyekszik *Istentől* kiesdeni, hogy annak idején a betegek olajával megerősítve engedje őt e mulandó életből a boldog örökkévalóságba átköltözni. Nagyon tanácsos ezt a legnagyobb szándékunkat naponként a jó halál védőszenteinek, nevezetesen *szent Józsefnek s szent Borbálának* pártfogásába ajánlanunk.

Azt az isteni nagyszerű működést, amelyet *Isten* az utolsó kenetben kifejt, szépen jelképezte a jámborul hihető látomás, amelyben egyik szentjét az *Úr* részesítette.

Ogniaki szent Mária gyakorta volt jelen az utolsó kenet kiszolgáltatásánál. Ilyenkor nem ritkán szemlélheté, mint szállt le *Krisztus* angyalai társaságában, hogy a beteget erősítse, vigasztalja. Azt is megfigyelhette, hogy a szent kenet mindazokat a testrészeket, amelyeket illetett, valami mennyei dicsfénnel árasztotta körül. Midőn saját maga részesült a betegek szentségében, valamennyi szent apostol megjelent neki; *szent Péter* felmutatá előtte a kulcsokat, annak jeléül, hogy az örök boldogság kapui számára már nyitva vannak. Közben a többi apostol is vigasztalta a szent vezeklőt. (*Rolfus. Glaub. und Sittenlehre* 871.)

Amit ez a szent elragadtatásban észlel t. i. *Istennek* vigasztaló közelségét, ugyanazt minden keresztény tapasztalhatja abban a mennyei békében s bizakodó megnyugvásban, amely lelkét betölti, mihelyt az utolsó kenetet idejekorán s buzgón felveszi.

Az utolsó kenet anyaga és alakja.

Az utolsó kenet anyaga.

Az utolsó kenet távolabbi anyaga, vagyis az, amivel ezt a szentséget feladják, az olajbogyóból sajtolt s külön e célra a püspöktől megszentelt olaj. A római egyház teljesen liszta olajat használ, a görög egyház az olajba némi bort is elegyít. Emlékeztetni akar ezzel az irgalmas szamaritanusra, aki az *Üdvözítő* parabolája szerint a beteg sebére nemcsak olajat, hanem bort is cseppentett. De meg jelképezni akarják ezzel a keleti szertartásuk *Metrophanes Critopolus* kifejezése szerint azt «*a nyájas felvidámító isteni malasztot*», amely az utolsó kenet szentsége eszközöl.

A betegek olaját tehát a püspököknek kell szentelnie. A trienti szent zsinat ezt a tant «az apostoli hagyományból» tehát voltaképen *Krisztus* rendeléséből származtatja.

Az Egyház az ellenkező véleményt mindig határozottan, mint vakmerőt visszautasította s nem tűri, hogy a szent kenetet, még végső szükség esetén is nem a püspöktől megáldott olajjal szolgáltatassák ki. De azért ez az áldás a püspöki jellegnek nem

annyira sajátossága, hogy azzal a római pápa egyszerű áldozópapot is meg ne bízhatna. És valóban a görög szertartású papok az apostoli Szentszék felhatalmazása folytán maguk szentelik a betegek olaját.

A püspöknek továbbá, külön, az *utolsó kenet céljára* kell az olajat megáldania. A főpásztor ugyanis minden nagycsütörtökön székesegyházában háromféle olajat szentel ünnepélyesen: a *katechumenek olaját*, amely a keresztségnél jön alkalmazásba, a *chrismát*, mely főleg bérnáláshoz szükséges és a *betegek olaját*. És csakis ez az utolsó olaj biztos hatású anyaga az utolsó kenetnek, a másik kettő pedig kétséges. Azért ha végső szükség esetén vagy véletlenségből a katechumenek olajával, vagy chrismával kenték volna meg a beteget, később, ha még lehetséges, a betegek olajával feltételesen kell megismételni a szentség kiszolgáltatását.

Minden egyházmegyében csupán *a saját püspöke* által *azon évben* szentelt olajat szabad használni. Az évet nagycsütörtöktől nagycsütörtökig számítjuk. Anint az új szentolaj megérkezik, a régit az *Oltáriszentség* előtt égő örökmécsesben elégetjük.

Az olajszentelés.

Célszerűnek látszik e helyt nyomban megismertetni azt is, hogy mikép szenteli a megyés főpásztor nagycsütörtökön a betegek olaját, másszóval, hogyan készül az utolsó kenet *anyaga*. Minthogy az Egyház hivatalos imája s szertartása egyben

tévedéstől mentes hitét is kifejezésre juttatja, azért a betegek olaja felett mondott áldást s könyörgés újból felidézi emlékezetünkbe mindazt, amit csak szent vallásunk az utolsó kenetről *vall* s tanít. Látni fogjuk nevezetesen azt, hogy a szent kenetnek *Istentől* szándékolt hatásai s gyümölcsei között a testi jólétnek s egészségnek is fontos szerepe van.

A püspök a nagyesütörtöki szentmise alatt kevéssel az Úr imája előtt ujjait külön kehelyben lemossa s térdelhajtva a szentélyben felállított asztalhoz megy és ott leül. A főesperes erre fennhangon így szól: *«Oleum infirmorum!»* (A betegek olaját!) Erre egyike a hét alszerpapnak, kik a segédletben részt vesznek, két gyertyavivőtől kísérve egy másik asztalhoz megy, amelyre a megáldandó olajakat tartamazó, selyemleppel borított edények vannak elhelyezve. Ünnepeles menetben elhozza innen az utolsó kenet leendő anyagát, átadja a főesperesnek kijelentve: *«Oleum infirmorum»*. (A betegek olaja.)

A főesperes az olajos edényt a püspök elé az asztalra teszi. Erre a püspök felállva ezeket mondja:

Elűzlek, te teljesen tisztátlan lélek és a sátánnak mindennemű támadása és minden szemfényvesztése az Atyának † s a Fiúnak † és a Szentléleknek nevében; hogy távozzál az olajtól, hogy lehessen lelki kenetté az élő Isten templomának megerősítésére; hogy benne a Szentlélek lakhassék, a mindenható Atya Isten nevében és szeretett Fiúnak, a mi Urunk Jézus Krisztusnak nevében, ki eljövendő ítélni eleveneket és holtakat tűz által. Felelet: Amen.

Vers: Az Úr legyen veletek.

Felelet: A te lelkeddel is.

Könyörögjünk: Küld el Uram, kérünk, az égből vigasztaló Szentlelkedet ez olajra, melyet zöld fából, a lélek és test enyhítésére fakasztani kegyeskedtél, hogy a te szent áldásod † által mindenkinek, akit ezzel a mennyei gyógyerejű kenettel megkennek, lelki és testi oltalommal legyen, minden fájdalom, betegség minden lelki és testi rosszullét eltávolítására: amivel papokat, királyokat, prófétákat és vértanukat megkentél, legyen tökéletes, számunkra általad megáldott és bensőnkben folyton működő keneted. A mi Urunk Jézus Krisztusnak nevében.

Erre a püspök megint leül, s mialatt az olajat, úgy amint hozták, előbbi helyére visszaviszik, kezét megmossa s visszatérve az oltárhoz a szentmisét folytatja. A többi olaj megszentelésére csak a második áldozás után kerül a sor.

A közelebbi anyag.

A utolsó kenet közelebbi anyaga a betegnek erre a célra szentelt olajjal való megkenése. Maga az apostol meghatározza ezt, midőn elrendeli: *«Megkenvén őt olajjal»*. (Jak 5. 14.)

Az apostol azonban nem szól arról, hogy a beteget mely testrészein kell megkenni. Innen van, hogy úgy a nyugat, mint a kelet régi szertartáskönyvei e tekintetben a legnagyobb változatosságot tüntetnek fel. Így pl. a nyugati egyházban szokásban volt a torok, mell, váll, kezek s annak a testrésznek megkenése, melyben a beteg a fájdalmat tapasztalta.

A keleti egyházban eleinte úgy látszik csak három kenést alkalmaztak, amelyek között egyik

az egész testnek kereszt alakjában olajjal való végigöntése volt. Később helyenkint a homlokot, mellet, kezeket, lábakat; másutt megint a homlokot, ajkat, orcákat; majd a két kezet, mellet s a két lábat kenték meg.

A görög-szláv szertartás szerint napjainkig a homlok, az orrcimpák, az orcák, a száj, a mell s a kezeknek kívül s belül való megkenése van gyakorlatban.

A nyugati Egyházban sem volt tehát e tekintetben egyöntetűség. Az öt érzék kenésére ugyan már a XI. századtól fogva vannak emlékeink, de ez a gyakorlat csupán a XVII. században vált általánossá. Még a XVI. század némely szertartáskönyve is előírja a beteg feje, szeme, füle, orra, szája, nyaka, torka, melle, válla, kezei, lábai s annak a testrésznek megkenését, amely leginkább fáj. Az 1614-ben V. Pál pápa által kiadott szertartáskönyv előírja az öt érzéken kívül a lábak s az ágyék megkenését is, amely utóbbi azonban a nőknél — szemérem okából — mellőzendő.

A római szertartáskönyv ezt mai napig változatlanul fenntartja. Hazánkban az ágyék megkenése férfiaknál sem volt szokásos. Az új törvénykönyv pedig egyenesen kimondja (947. 2.), hogy az ágyék megkenése mindenkinél *mellőzendő*, a lábak megkenése pedig bármely észszerű okból *elhagyható*.

Tekintve ezt a nagy változatosságot, amelyet az utolsó kenet kiszolgáltatásának módja különböző korszakokban s vidékeken feltüntet, méltán

merül fel a kérdés, vajjon hány s minő kenés tartozik a szentség *lényegéhez*. Az új törvénykönyv ezt a kérdést is eldöntötte, midőn a 947. 1. kánonban kijelenti: *«Szükség esetén egyetlen kenés az egyik érzéken vagy helyesebben a homlokon elégséges, de fennmarad a kötelezettség az egyes kenések pótlására, ha a veszély elmúlt»*. Ha tehát bizonyos esetekben *egyetlen* kenés is *elégséges*, világos, hogy ebben a szentségnek máris érvényre kell jutnia.

A többi kenés tehát csupán a kegyelem kibővítésére egyházi parancsból történik. Valami hasonlót látunk a két szín alatti áldozásnál. A kenyér szín alatt máris az egész *Krisztust* kaptuk, megvan tehát a szentáldozás lényege. A szent vétele csak kibővíti a kegyelmet főleg akkor, ha a lélek a szent test előző vétele által nagyobb áhítatra s szeretetre gyulladt.

Bár az egyetlen kenés bármely érzéken s így voltaképen a testnek egész felszínén érvényesen eszközölhető, de leghelyesebben a homlokon történik. Minthogy ugyanis a fej minden képességünk s összes külső s belső érzékeink székhelye, a homlok megkenése által az egész lelki gyógyulás találóan ki van fejezve.

Ez az egyetlen kenés azonban, az előirt rövidített formával, amelyet alább közlünk, *csakis szükség esetén* van megengedve. Rendes körülmények között egyházi parancs folytán a latin szertartásban az öt érzék megkenése kötelező. Meg kell kenni a betegnek *szemét, fülét, orrát,*

száját s kezét.¹ A lábak megkenése ugyan szintén szokásos, de mint említettük, el is hagyható, ha bármely észszerű ok ezt úgy ajánlja.

Kettős szervvel bíró érzékeknél mind a két szerv, tehát mindkét szem, fül stb. megkenendő s pedig előbb a jobb, aztán a bal. Az érvényt azonban egyik szerv megkenése is biztosítja. Ha valamely érzék hiányzik pl. a vakon születtnél, azért a szervet mégis meg kell kenni. Ha pedig a szerv hiányzik, mint mikor valakinek kezét, fülét levágták, akkor az illető szervhez legközelebb eső testrész kenendő meg.

A kenést kereszt alakjában kell végezni, ez azonban szintén nem tartozik a dolog lényegéhez.

A pap rendes viszonyok között jobbkezének szentelt olajba mártott hüvelykujjával jelöli meg a beteg érzékeit. Fontos okból azonban más ujjat, sőt ragályos betegség idején, esetleg ecsetet is használhat.

Az utolsó kenet alakja.

Miként a közelebbi anyag, hasonlóképen az alak (forma) dolgában is a legnagyobb változatoságot tünteti fel nyugaton csakúgy, mint keleten az Egyház gyakorlata. Minthogy ugyanis az apostol ebből a szempontból egyebet nem határoz meg, csupán csak azt az egyet, hogy a papok a kenés alkalmával imádkozzanak a beteg felett

¹ A papnak nem a tenyerét kenik meg, mint a híveknek, hanem a kezefejét, mert a tenyerét már papszenteléskor megkenték.

(V. ö. Jak. 5. 14.), azért a különböző egyházak szertartáskönyvei más és más imákat vagy ezzel egyértékű kijelentéseket írnak elő, mint az utolsó kenet formáit.

Mindebből az az igazság szűrődik le, hogy ennek a szentségnek szorosan meghatározott formáját az Üdvözítő maga nem állapította meg, s így apostola nem is volt abban a helyzetben, hogy azt az Egyháznak kihirdethesse. Az egyetlen, amit a kinyilatkoztatásból tudunk az, hogy a beteg kenése közben *érette imádkozni kell*. Ebben s nem egyébben kell tehát kizárólag keresnünk az utolsó kenetnek lényeges alakját.

Az Egyháznak mindazonáltal jogában van e tekintetben is egyöntetűséget teremteni s az utolsó kenet alakját *kötelező módon* megállapítani.

Ma tehát a római szertartáskönyv szigorú előírása szerint az egyes érzések megkenésekor következő ima alkalmazandó, mint a szentség alakja (formája):

Ezen szent kenet által és az ő jóságos irgalma által bocsássa meg neked az Úr mindazt, amit látással, hallással, szaglással, ízléssel, beszéddel, tapintással, járással vétkeztél. Amen.

Szükség esetén, midőn a pap csupán a homlokot keni meg, a következő rövidebb szentségi alak használendő.

Ezen szent kenet által bocsássa meg neked az Úr mindazt, amit vétkeztél. Amen.

Miután a pap ezt a rövid formát egyetlen ke-néssel alkalmazta, amennyiben a beteg még

életben van, nyomban az öt érzéknek egyenkint való megkenésébe fog.

Nem azért teszi ezt, mintha a szentségnek ily egyszerűsített feladása az érvényességet kétségessé tenné, hanem azért, hogy az egyes érzékek külön megkenése az isteni malasztot s az utolsó kenet áldásos hatásait csak még inkább kibővítse. Miért is ezeket a pótkenéseket nem kell ahhoz a feltételekhez kötni: «ha még nem volnál érvényesen megkenve», hanem feltétlenül kell eszközölni.

Az utolsó kenet kiszolgáltatója.

Ki szolgáltathatja érvényesen ?

Az utolsó kenetet érvényesen csupán az *áldozópap* szolgáltathatja ki. *Szent Jakab* apostol erre nyíltan rámutat, midőn kijelenti, hogy a beteghez az Anyaszentegyház véneit, vagyis áldozópapjait, illetőleg püspökeit kell elhívni. De a hagyomány is ugyancsak e mellett bizonyít, miként az idézett adatokból könnyen meggyőződhattunk. A *trienti* kánon szintén hangsúlyozza: «*Aki azt állítja, hogy... az utolsó kenet kiszolgáltatója nem egyedül az áldozópap, legyen az Egyházból kizárva*». Mint-hogy pedig a képesség az utolsó kenet feladására a papi jelleg szoros folyamánya, azért ezt a szentséget minden felszentelt pap tehát a kiközösített s aposztata is *érvényesen* kiszolgáltathatja. A történelem ugyan tanuskodik, hogy hajdanában nem papok is adtak a betegeknek bizonyos vallásos jellegű kenetet. Ez azonban legfeljebb csak szentelmény volt, avagy a vágy kifejezője a szentség után, amelyet a körülmények folytán felvenni nem lehetett. De visszaélések is csúszhattak be e téren, ami annál könnyebben érthető, mert ennek

a szentségnek felvétele helyenként elég költséges volt. Az okát ennek alább megadjuk.

Kérdés tárgya lehet, vajjon az utolsó kenetet nem szükségképen *több* papnak kell-e feladnia. Az apostoli utasítás «*hivassa el az egyházi szolgákat*», mintha erre engedne következtetni. És valóban a görög egyházban a mai napig hét pap szokta a kenést közösen végezni. De a latin egyházban is szokás volt az utolsó kenetet 3—4 paptól venni fel.¹ Ha azonban csak egy pap volt kéznél, ez is elvégezhetette a szentség feladását. Annyi bizonyos, hogy a papok többes számát sohasem tartották a szentség *érvényéhez* szükségesnek. Midőn az apostol «*vénekről*» beszél, ezzel ugyan nem zárja ki, sőt ajánlja több pap igénybevételét, de azért nem akar többet mondani, mint midőn mi a beteget az «*orvosokhoz*», a pörösködőt az «*ügyvédekhez*» küldjük. Szóval a többesszámmal csak az illető hivatást, foglalkozást jelöljük meg, amelynek egyetlen képviselője is eljárhat ügyünkben.

A *római* szertartásban már századok óta az a szokás, hogy az utolsó kenetet egyetlen pap szolgáltatja. Az új egyházi kódex ezt a szokást törvénnyé avatta, midőn kijelenti, hogy a szentség *kiszolgáltatója a plébános stb.*

És a *római* Egyházat igen bölcs okok bírták arra, hogy e szentség kiszolgáltatását most már minden körülmények között *egyetlen* papra bizza.

¹ Ilyenkor rendesen egy-egy pap egy-egy kenést végez s az összes kenések együttvéve teszik ki a teljes szentségi jelet.

A papok számával arányos *nagyobb stólában* találjuk ugyanis legtöbb okát annak, hogy a középkorban egyes vidékeken az utolsó kenetet annyira elhanyagolták. A gazdagok szentségének nevezték, mint, amely csak a jómódúaknak való. Ez adhattott okot a visszaélésekre is.

Viszont mily üdvös a napjainkban már általános gyakorlat, hogy a szent kenet feladója ezen a címen a hívektől egyáltalán semmit sem fogad el. Az önzetlenség ebben a nem ritkán terhes sőt veszélyes ténykedésben nagy becsületére válik a papnak és elhárít akadályokat, amelyek akárhányat az utolsó kenet felvételétől visszatartanának. Sőt jól teszi a pap, ha *a beteg házánál* még csak szent misére sem fogad el semmit, mert többnyire ez a misepénz sem egyéb, mint fáradságának burkolt jutalmazása, amire a beteg s hozzátartozói valamiképen magukat kötelezve érzik.

Ki szolgáltathatja megengedetten ?

Az utolsó kenet kiszolgáltatása a plébánosnak (illetőleg megyéspüspöknek) joga és kötelessége. Más pap csupán a plébános, illetőleg püspök engedélyével láthatja el a betegeket, kivéve azt az esetet, ha plébános nem található, vagy nem akarja feladni ezt a szentséget. Hajdanában még egyházi büntetésbe is esett az a szerzetes pap, aki plébánosi engedély nélkül szolgáltatta ki a betegek szentségét. Az új kódex ezt a büntetést már nem tartotta fenn, sőt kijelenti, hogy elég-

séges a plébánosnak *ésszerűen feltételezett* engedélye az utolsó kenet kiszolgáltatásához.

Szerzetesházakban a főnöknék, a szemináriumban a rektornak joga s kötelessége az utolsó kenetben részesíteni s pedig nem csupán az illető rendház vagy intézet tagjait, hanem azokat is, kik éjjel-nappal ott laknak, akár mint szolgák, akár mint növendékek vagy betegek.

Kötelezettség az utolsó kenet kiszolgáltatására.

A lelkipásztorokat általában s így elsősorban a plébánosokat az *igazságosság* súlyos bűn terhe alatt kötelezi, hogy a gondjaikra bízottakat az utolsó kenetben részesítsék. Sőt a római káté szerint akkor is súlyosan vétenének, ha hanyagságból vagy emberi tekintetekből csak akkor keresnék fel a beteget, midőn az már elvesztette öntudatát s érzékeinek használatát. Az ily halogatás ugyanis a betegnek óriási lelki kárt okozna. Vannak esetek midőn a pástornak még életét is kockáztatnia kell, csak hogy híveit az utolsó kenettel ellássa, midőn t. i. ez reájuk nézve az üdvösség *egyetlen eszköze*. Ez a helyzet áll be akkor, midőn egy *halálos* bűnben levő hívő *eszméletlen állapotban van* s így gyónni már nem képes.

Azok a papok, kik hivatalból nem lelkipásztorok, csupán szeretetből tartoznak a betegeket az utolsó szentségekkel ellátni. Lehetséges azonban, hogy ők is súlyos bűn terhe alatt kötelezve

vannak, hogy a betegen az utolsó kenettel segítsenek, ha t. i. ez a lélekmentésnek *egyetlen* eszköze.

Mint hogy pedig az utolsó kenet az üdvösségnek nem minden esetben az *egyetlen* eszköze, azért ragály idején még a lekipásztorok sem *szorosan* kötelesek életük kockáztatásával ellátni az utolsó kenettel azokat a betegeket, akiknek lelkiüdvéről feloldozással is eléggé gondoskodva van.

Midőn azonban a lélek javáról, s nagyobb biztonságáról van szó, minden igazi lekipásztorban, sőt valamennyi papban felébred az ösztönzés követni az isteni Mestert, «*aki életét adta az ő juhaiért*». (V. ö. In. 10. 11.)

Az Egyház története, de meg a tapasztalás is a legszebb példákat szolgáltatja erre. Ily megható esetet közöl *Hattler Ferenc S. J.* egyik könyvében.¹

Téli este van — beszéli el a jeles író. Hosszú lekipásztori munkában megöregedett falusi plébános üldöglél karosszékében — súlyos betegen. Szolgalegény lép a szobába. Messziről jött, mert azon az alpesi vidéken, ahol történetünk lejátsszódik a házak szanaszét fekszenek a magas hegyek között. «Plébános úr — jelenti a szolga — egy jó ember beteg fenn a hegyekben vagy három órányira innen. Plébános urat kéreti, hogy jönné el őt a szentségekkel ellátni.»

«Kedves fiam, válaszol az öreg, beteg, lelkipásztor — menj a szomszéd falu plébánosáért. Én nagyon beteg vagyok, ekkora utat meg nem

¹ Az eset a karinthiai *Spittal* városba játszódott le a múlt század folyamán.

tehetek.» A szolga eltávozott. Hat óra múlva újra követ érkezik. «Plébános úr, szól ez esdeklő hangon — ne hagyja a beteget szentség nélkül kimúlni, a beteg magát kívánja.» A plébános már ágyban fekve hallgatja meg ezt az üzenetet. Nagyön gyengének érzi magát. «Fiam — feleli — magad is láthatod, hogy én most a magas hóban, fagyos, jeges utakon három órai útra nem vállalkozhatom. Bármennyire fáj is a szívem, de a kérést nem teljesíthetem.» Csakhamar reá betoppan a harmadik hírnök is, akit biztonság okáért az előbbi után menesztettek. «Főtisztelendő úr, adja ez elő, az *Isten* szerelméért ne tagadja meg a kérést, mert a beteg *úgy* érzi, hogy nem tud meghalni, míg az ő jóságos lelkiatyjánál utólszor meg nem gyónik, s kezéből a szent útravalót s kenetet nem fogadja.»

Több volt ez, mint amit a jó pásztor szíve elbírhatótt. Felkel nagynehezen. Átviteti magát a templomba, felölti magára az egyházi ruhákat. Kiveszi s keblébe rejti az eucharisztikus *Jézust*. Magához veszi a szent olajat. Aztán bundát öltve ráfekszik a hordozható ágyra, amelyet hamarosan előteremtettek, s azon jól betakarják. Most erős férfiak vállukra emelik ezt az eleven áldozati oltárt, amelyen a szentek *Szentje* nyugszik, s megindulnak vele fel a hegyekbe. Előttük a ministráló fiú lámpát s csengetyűt visz, hogy az itt-ott mutatkozó hívek megadják a báránya után járó isteni *Pásztornak* a kellő tiszteletet. Mikor pedig jóskára a menet a haldokló házához ér, s ez meg-

hallja a csengetyű szavát s aztán megpillantja az ő drága lelkipásztorát, szinte felsikolt örömben. Erre a hordozható ágyat a beteg nyugvóhelye mellé teszik. Innen hallgatja meg a plébános a szentgyónást, nyújtja a szentáldozást, majd aztán nagy fáradsággal feladja az utolsó kenetet. Az összesereglett szomszédság nem tudja elfojtani a zokogást, mikor szemléli ezt a szokatlantul megható betegellátást.

A plébános még egy darabig csak imádkozgat a mellette fekvő beteggel. Szava azonban mind csendesebb lesz, szeme mind bágyadtabb; ereje megfogyatkozik. Megcsókolja a feszületet s a betegnek is csókra nyújtja. Barátságosan mosolyog, de ez a szende derű az arcán olyan, mint aminővel a nyári búcsúzó napsugár ragyogja be a földet. Szeme bezáródik s egy szelíd s halk sóhajjal lelke elszáll az isteni jó *Pásztor* ölelő karjai közé. Kevéssel utóbb a beteg is kiszenvedett...

Ha szép májusi reggelen kísétálunk a szabadba, repes a szívünk, midőn látjuk, hogy minden ébred, zöldel, virul s úgy csillog és ragyog, mintha az éj folyamán az angyali kezek milliónyi, színekben játszó drágakővel hintették volna tele a mezőket s réteket, mintha számtalan kicsiny nap támadt volna a földön. Pedig ez az utóbbi csak látszat. Nem drágakövek, nem napok azok, amiktől minden virág, minden fűszál ragyog, hanem hitvány kis harmatcseppek, amelyek magukban nélkülözik a fényt s meleget. Mindezt csak az igazi, égi naptól kölcsönzik.

Hasonlóképen szép s nemes az áldozat, amellyel az imént vázolt történetben a plébános hozott, de ez a szép tett csupán halvány letűkröződése annak, amit egy másik lelkipásztor cselekedett. A plébános jószágos szíve csak harmatcsepp, amelyben egy másik *Szívnek* — mely fényesebb s ragyogóbb a napnál — sugarai verődnek vissza. Ez a szív pedig annak a jó pásztornak szíve, aki magáról állítja: *«Én vagyok a jó pásztor, a jó pásztor életét adja az ő juhaiért»*. (In. 10. 11.)

Az utolsó kenet szentsége is ennek a végtelenül irgalmas, nagylelkű és gyengéd *Szívnek* egyik megbecsülhetetlen értékű ajándéka.

Az utolsó kenet alanya.

Ki veheti fel érvényesen ?

Az új egyházi törvénykönyv kánonja szerint az utolsó kenetet csupán a híveknek szabad kiszolgáltatni, akik, miután eszük használatára eljutottak, betegség vagy öregség folytán halálos veszedelemben forognak. (940. k. 1.)

Ezt a szentséget tehát érvényesen csak az veheti fel :

a) *aki meg van kereszelve.* Ha felnőttek a halálos ágyon szolgáztatják ki a szent keresztséget, nyomban utána a szent kenetben is részesülhet. Ennek a szentségnek gyümölcseit ugyanis, ami főleg a megerősítés, a haláltusára való felkészítés s a bűn maradványainak eltörlése, az ilyen is élvezheti ;

b) *aki már egyszer esze használatát elérte s így vétkezhetett.* Az utolsó kenet ugyanis a bűnbánat szentségének betetőzése, s így személyes bűnöket tételez fel. Nem adható tehát ez a szentség a kisdedeknek vagy a születésüktől fogva nem épelműeknek. Viszont azonban feltétlenül ki kell szolgáltatni az utolsó kenetet a gyermekeknek, kik

már öntudathoz jutottak. X. Pius pápa nagy visszaélésnek minősítette azt a szokást, amely szerint a szent kenetet csak annak adják fel, aki már első szentáldozását elvégezte. Nem az határoz tehát ebben a kérdésben, vajjon gyónt-e, áldozott-e már a gyermek, sem pedig az, elérte-e már a hetedik életévét, hanem egyes egyedül az, vajjon tudott-e már legalább bocsánatos hibát elkövetni. A tapasztalás szerint ez a lehetőség, főleg olyan családokban, ahol a gyermekkel sokat foglalkoznak, s így értelme hamarabb fejlődik, igen korán bekövetkezhetik. *Szent Ágoston* nem ok nélkül vádolja magát: «oly kicsiny gyermek (voltam) s akkora bűnös!» Ha a gyermek megfelelő értelmi fejlettsége kétséges, a szentséget legalább is feltételesen kell neki kiszolgáltatni;

c) aki *betegség vagy öregség folytán forog életveszélyben*. *Szent Jakab* többször idézett szavaiból ez világosan következik. Az apostol ugyanis *belegekről* beszél, kikhez úgy kell hivatni a papot.¹ Múltán ide számíthatók az elaggottak is, kiket már a végelgyengülés fenyeget. Hiszen a latin közmondás szerint az öregség: betegség. Ezt az álláspontot az új törvénykönyv is magáévá teszi, miként a fentidézett kánon határozottan kijelenti.

Nem adható tehát az utolsó kenet azoknak, akik bár halálos veszélyben forognak, de nem betegség, öregség, mérgezés vagy sebesítés folytán.

¹ Mindebből azonban távolról sem következik, hogy némely súlyos beteg nem mehet el maga a templomba az utolsó kenetet felvenni.

Nem részesülhetnek tehát ebben a szentségben a katonák az ütközet előtt, a halálraítéltek a kivégzés előtt, sőt a nem súlyos betegek a veszélyes orvosi műtét előtt sem. Hasonlóképp nem vehetik fel az utolsó kenetet édesanyák a szülés előtt sem, ha egyébként egészségesek vagy legalább is nem súlyos betegek. Amint azonban az orvosi műtét, sebesülés vagy szülés következtében a halálveszély valóban beáll, a képesség is megvan a betegek kenetének elfogadására.

A betegségnek továbbá *súlyosnak*, vagyis olyan-
nak kell lennie, amely, ha nem is bizonyosan,
de könnyen halállal végződhetik. Mert ha igazi
halálveszély nem forog fenn, a szentség kiszol-
gáltatása érvénytelen. A beteg helyzetének meg-
ítélésében azonban nem szabad aggályoskodnunk.
Igen sokszor többet jelent a betegnek érzése
s halálsejtelme, mint az orvosok megállapításai.
Jobb a bizonyosabb. Miért is, főleg, ha a beteg
maga is kéri, ne késsünk neki módot nyújtani
az utolsó kenet felvételére. Némely betegségben,
mely nagyon hosszú lefolyású, mint pl. a tüdő-
vész, már hónapokkal, sőt évvel a halál előtt az
utolsó kenet érvényesen felvehető.

A halálveszélynek ily tágabb értelmezésére csak
inkább feljogosít a régi idők gyakorlata. A görög
szertartáskönyvek tanúsága szerint az utolsó
kenetet nem ritkán a templomban szolgáltatták
ki, tehát akkor, midőn a betegség még nem lehe-
tett nagyon előrehaladott állapotban. Hasonló
gyakorlatról a latin egyház hagyományai is tudnak.

Az az eljárás azonban, amelyet a keleti szakadár egyház napjainkban követ, kétségkívül tévelynek s visszaélésnek minősítendő. Náluk ugyanis, nevezetesen Oroszországban, Moszkvában, Nowgorodban nagycsüdtörtökön a püspök az *egészségeseknek* is feladja az utolsó kenetet azzal az indoklással, hogy főleg keleten a közbiztonság hiánya folytán az ember mindig a halál torkában van. *Dimitri rostowi* metropolita pedig ezt a szokást úgy magyarázza, hogy az apostol igéi: «*Beteg valaki közületek?*» Nem csupán a testi, hanem a lelki bajokra is, aminők a bánat, a gond, az aggodalom s főleg a véték, szintén értendők. Világos, hogy így azután semmi sem áll útjában, hogy bármely egészséges ember akár naponként az utolsó kenetben részesüljön. Amde, hogyan egyeztethető meg ez a felfogás *szent Jakab* szavaival, aki már a kérdő alakkal is: «*Beteg valaki közületek?*» nyilván elárulja, hogy itt nem valami mindennapi, hanem rendkívüli dolgokra akarja a figyelmet felhívni.

Minő lelki felkészültség szükséges?

Minthogy az utolsó kenet az élők szentségei közé tartozik, a betegnek, midőn azt fogadja a megszentelő malaszt állapotában kell lennie. Miért is, akinek halálos bűne van, annak előbb meg kell gyónnia, annál is inkább, minthogy erre halálveszély esetén az isteni jog alapján amúgy is kötelezve van.

Ha a beteg már nem tud gyónni, indítson leg-

alább magában, ha teheti, komoly s őszinte bűnbánatot. Ezt a bánatot ugyanis a pap feltételezi, midőn a gyónni már nem tudó beteget feltételes feloldozásban részesíti.

Amennyiben azonban a halálveszély már oly fenyegető, hogy a kimúlás minden pillanatban bekövetkezhetik, *nyomban* az utolsó kenetet kell feladni, minthogy ez, miként másutt kifejtettük, a lélek üdvét jobban biztosítja, mint a feloldozás. *Ily esetben* a jóhiszemű bűnös, ha vétkeit egyszer már megbánta, épen az utolsó kenet által kaphatja vissza a megszentelő malasztot s nyeri meg a bűnbocsánatot.

Ha az idő s körülmények megengedik, a súlyos betegnek a szent kenet fogadása előtt meg is kell áldoznia. Az Eucharistia fogadása amúgy is halálveszélyben minden kereszténynek szoros kötelessége.

Az új egyházi kódex megtiltja, hogy a szent kenetet kiszolgáltassák olyanoknak, akik nyilvánvalóan halálos bűnben makacsul kitartanak. Ezek közé tartoznak pl., akik csupán polgári házasságot, vagy (1918 május 19-ike óta) a katolikus Egyház által meg nem áldott vegyes házasságot kötöttek s ügyüket még a halálos ágyon sem akarják rendbe hozni. Amennyiben kétséges, hogy az ilyen nyilvános bűnös, mielőtt eszméletét veszítette megbánta-e bűnét s akarta-e ügyét komolyan rendezni, az utolsó kenet feltételesen feladható neki. (942. k.) Ily esetben ugyanis kételkedni lehet, vajjon a betegnek *van e szándéka* a szentség

fogadására s így egyáltalán alkalmas és képes e arra.¹

Ahhoz a feltételhez ellenben: «amennyiben méltó vagy...» a pap az utolsó kenet kiszolgáltatását *sohasem köli*. Egyszerű oka ennek az, mert ez a szentség, ha a beteg később magába száll, bánatot indít s így méltóvá válik, feléledhet s e pillanattól kezdve kifejtheti üdvös gyümölcseit. Ha a pap az utolsó kenet érvényét a felvevő méltó voltától tenné függővé, akkor a szentség létre sem jönne, midőn a beteg a feladás pillanataiban arra méltatlan s így később fel sem éledhetne.

Ennélfogva az utolsó kenetet, még abban az esetben is, midőn a beteg lelkiállapota, felkészültség kétséges, mindig feltétlenül kell kiszolgáltatni.

Az utolsó kenet megisméltése.

Régóta vitatott kérdés, vajjon lehet-e az utolsó kenetet ugyanabban a halálveszélyben megisméltetni. Már *Godfrid* apát 1093-ban tanácsot kér ez ügyben *szent Ivó* püspöktől. A válasz tagadó volt. Azonban e pontban sem mutat fel a régmúlt egyöntetű gyakorlatot.

Igy még a latin egyházban is a IX—XII. századokban sok helyütt a betegeket hét napon egymásután részesítették az utolsó kenetben, amely szokás a koptoknál napjainkig fennmaradt.

¹ Az utolsó kenetet kiszolgáltató papnak tehát ilyenkor a feltételt magában így kell formálnia: ha *képes vagy e szentség elfogadására*.

A görög-szláv liturgiában pedig hét pap egymásután elvégzi az összes kenéseket, tehát voltaképen megismétli az utolsó kenetet. Valószínűleg nem egyéb ez, mint a másutt dívó hét napos gyakorlat összevonása.

Sokan ebből arra a következtetésre jutnak, hogy az utolsó kenet ugyanabban a halálveszélyben, legalább is *érvényesen* ismételten feladható. A kérdést az döntené el, ha kimutatható volna, vajjon a hivatalos Egyház minő álláspontot foglalt el ezzel a szokással szemben. Hozzájárult-e, helyeselte-e, avagy csupán egy ideig mint visszaélést tűrte?

Annyi bizonyos, hogy a latin egyházban már századok óta *tilos* az utolsó kenetnek ugyanabban a halálveszélyben való megismétlése. Az új kódex is kijelenti: Az utolsó kenetet ugyanabban a betegségben megismételni nem *lehet*, ha csak a beteg a kenet fogadása után fel nem gyógyult és újra halálveszélybe nem esett. (940. k. 2.)

És ez felette észszerű is. Hiszen az utolsó kenet gondoskodik mindazokról a kegyelmekről, amelyek a betegre nézve jelen helyzetében szükségesek s üdvösek. Tehát nem szűnik meg hatását kifejteni, míg csak ugyanaz az állapot, ugyanaz a halálveszély fennforog.

Akkor sem szabad ugyanabban az életveszélyben a szent kenetet megismételni, ha a beteg azt szentségtörőleg vette fel. A szentség hatása ugyanis ilyenkor csak fel van függesztve. Amint a beteg jó gyónás, vagy ha ez nem lehet, a bá-

nat által az akadályt elhárítja, az utolsó kenet feléled s elárasztja a lelket sajátos kegyelmeivel.

Az utolsó kenet ismétlését illetőleg tehát a következő szabályok szerint kell eljárni.

Ha a beteg meggyógyul s újra veszélyes betegségbe esik, az utolsó kenetet újra fel kell neki adni.

Ha *ugyanabban* a betegségben a halálveszélyből biztosan vagy valószínűleg kiszabadul s újra halálveszélybe esik, az utolsó kenetet újra *lehel* neki adni.

Ugyanabban a halálveszélyben azonban az utolsó kenet még akkor sem ismételtethető, ha a már meglevő betegséghez újabb súlyos betegség járul.

Maga az utolsó kenet megismétlésének lehetősége is már arra mutat, hogy nem célja e szentségnek, mint némelyek botorul vélik, minket halálba dönteni, hanem inkább életünket, ha az reánk üdvösséges, megnyújtani. *Isten* a szentekben erre is adott nekünk példát.

Bagnesi boldog Máriát, Firenzének ezt a szép liliumát, már gyermekkorától fogva rendkívüli jámborság jellemezte. Életét egészen *Istennek* akarta szentelni, de szülei őt világi életre, házasságra akarták kényszeríteni. Ez időtől fogva különböző betegségek mintha csak zsákmányul szemelték volna ki őt. Negyvenöt év alatt *nyolcszor* keresett az utolsó kenet felvételében vigaszt s enyhülést, s meg is találta azt. Miután pedig a szenvedés kelyhét, melyet neki isteni vőlegénye

nyújtott, fenéig kiüríté, 1577 május 28-án, mialatt *Jézus Krisztus* kinszenvedését előtte felolvasták, a jobb hazába költözött.

Meddig adható fel az utolsó kenet?

Újabb tudományos kutatások s kísérletek nem egy bizonyítékát szolgáltatták annak, hogy a tulajdonképeni halál, vagyis a léleknek a testtől való elválása, csak az érzékelhető életműködések megszűnte után több-kevesebb idő múltán szokott bekövetkezni. Szakemberek állítják, hogy a holt-nak vélt s konstatált egyénben, *hirtelen halál* esetén egy napig, sőt némelyek szerint három napig is; *lassú kimúláskor* pedig fél óráig, mások szerint egy napig lappanghat még az élet. Miért is az olyannak, kit a közvélemény már halt-nak tart, mégis, ha hirtelen hall meg 2—3 óra múltán, ha lassú betegség emésztette fel életerejét, körülbelül fél órán belül a szent feloldozás s nevezetesen az *utolsó kenet* feltételesen feladandó. Magától értendő, hogy ezt az utóbbi szentséget a rövid formával kell feladni, minthogy minden pillanatnyi késedelem ilyenkor végzetes lehet.

Talán nem lesz érdektelen megjegyeznünk, hogy *Isten*, «kinek ítéletei megfoghatatlanok és utai megvizsgálhatatlanok» (Rom. 11. 33.) úgy intézte, hogy *Kern József S. J.* innsbrucki egyetemi tanár, aki az utolsó kenetről a legkitűnőbb monográfiát írta, s szinte egy egész életet szentelt arra, hogy ez a szentség minél nagyobb megbecsülésben részesüljön, maga az utolsó kenetet csupán kihűlő

testére kapta. Nagyon buzgón végzett nyolc napos lelkigyakorlat után derült lélekkel indult sétára a hegyek közé, s ime, egyik kevéssel utóbb utána induló rendtársa alpesi, szép, virágos rét közepén az élet minden jele nélkül találja. Visszafutott a hírrel Innsbruckba, mire a nagyszerű tudós-nak egyik rendtársa elhozza a betegek olaját feltételelesen feladta a szent kenetet. *Isten* talán megengedte különös jutalomképen, hogy e nagy szentség áldásos gyümölcseiben részesüljön vagy talán anélkül is nyílt volt számára a mennyország. († 1907 szeptember 21-én.)

Kötelességeink az utolsó kenet körül.

Hogy a lekipásztort s a papokat egyáltalán szent hivatásuk e tekintetben mire kötelezi, már az előzőkben megismertettük.

Mire köteles a beteg ?

Más kérdés, vajjon maga a beteg is *bűn terhe alatt tartozik-e az utolsó kenetet kérni s felvenni.*

Nagyon világos, hogy az, aki az örökkévalóságra nézve döntő csatában ily nagy kegyelmet, ily hathatós támogatást csupa hanyagságból elutasít, a keresztény önszeretet ellen legalább is *bocsánatosan* vétkezik.

Szoros, *súlyos* bűn alatt kötelező isteni vagy egyházi törvényt azonban az utolsó kenet felvételére sehol sem találunk. *Szent Jakab* apostol sokszor idézett szavaiból szigorú parancsot kiolvasni

alig lehet. A *trienti* szent zsinat is kijelenti ugyan, hogy «akkor szentség roppant bűn s maga a Szentlélek elleni sérelem nélkül meg nem vehető», ezzel azonban a gyakorlatot magát nem szándékozik érinteni, hanem nyilvánvalóan csak a protestantizmus vak merőségét bélyegzi meg s utasítja vissza, amely t. i. az utolsó kenet szentségét gúnyolódva megtagadta. Ebben a vitás kérdésben az új egyházi kódex sem akart dönteni, miért is csupán azt hangoztatja, hogy *bár ez a szentség magában véve mint (nélkülözhetetlen) eszköz az üdvösségre nem szükséges, de azért senkinek sem szabad azt elhanyagolni.*» De magából az utolsó kenet természetéből sem lehet az utolsó kenet szigorúan kötelező voltára biztos következtetést vonni. A lélek erősítése ugyanis a halálos ágyon más eszközökkel is elegendő módon elérhető, a halálos bűnt a lélekről letörölni elsősorban a szentgyónás hivatott; a bűn maradványaitól pedig a másvilágon, a tisztító tűzben is megszabadulhat a lélek.

Mindezekből azt következtethetjük, hogy jól lehet az utolsó kenet felvétele fölötté hasznos és üdvös, de azt *Isten* halálos bűn terhe alatt kötelezővé tenni nem akarta. Ebben is, mint sok egyébben, az *Úr* az ember akarátának bizonyos szabadságot enged, de elvárja, hogy a belénk oltott okosság s önszeretet sugalmát követve a segítségünkre, támogatásunkra, megmentésünkre kinyújtott kezét el ne utasítsuk. Az utolsó kenet felvételének elmulasztásával tehát nagyon nem

vétkezünk ugyan, de azután magunknak tulajdonítsuk, ha a haláltusának szörnyű nehézségei között gyengéknek bizonyulunk.

Mire kötelesek a hozzátartozók?

Mire kötelesek a beteg hozzátartozói? Azok a hozzátartozók, kikre a beteg testi-lelki gondozása bízva van, minők a szülők, előljárók, hitvestársak, bizonyára súlyos bűn alatt tartoznak ügyelni arra, hogy akit a *Gondviselés* velük ily szoros kapcsolatba hozott, azokhoz a szentségekhez járuljon, amelyek örök üdvére *nélkülözhetetlenek*. Szorosabb kötelezettség azonban reájuk sem hárítható, mint amilyen magát a beteget terheli. Ha tehát a beteget a közeledő halál fédelme az utolsó kenet fogadásától visszariasztja, inkább csak jótanáccsal, rábeszéléssel hassanak reá, mint tekintélyükkel.

Azok a hozzátartozók pedig, akik a beteg lelki gondozására szorosabb viszony alapján kötelezve nincsenek, minők az orvosok, ápolók s cselédek, csupán szeretetből s csak akkor kötelesek a beteget a szentgyónásra s áldozásra figyelmeztetni, ha látják, hogy ezek nélkül a beteg nem üdvözülhet.

Jobb, nagyobb hálára érdemes szolgálatot azonban a betegnek senki sem tehet, mint, ha szeretettel, ügyességgel, tapintattal rá tudja venni, hogy lelkét a nagy útra a szentségekkel, nevezetesen a szent kenettel felkészítse. Az irgalomnak ezt a legnagyobb művét *Isten* nem hagyhatja jutalmazatlanul. Ime egy példa erre a sok közül:

Midőn *Gant* († 1870) ír püspök egy alkalommal *Southwark* plébániát meglátogatta, éjjel a lelkipásztort beteghez hívták. A híradó, a beteg szomszédasszonya, messziről jött és csak nagy fáradtság s kimerülés árán tudta ezt a szeretetszolgálatot teljesíteni. A püspököt meg hatotta ez az eset s mintegy prófétai ihlettel így szólott a jámbor hírnökhöz: «Isten önnek ezt az áldozatot bizonyosan meg fogja jutalmazni -- majd akkor, midőn a sor önre kerül».

Néhány év. múlva *Gant* püspöknek egyik papja a következőket beszélte el. Pár nappal ezelőtt magányos, elhagyatott vidéken haladtam át, midőn egyik házból hangos imafohászok ütik meg fülemet. Bementem, s íme egy haldokló ágya körül jó csomó embert látok, kik közösen imádkozták a Mindenszentek litániáját. Minthogy a halál már nagyon közelinek látszott, haszontalannak tartották a nagyon messze fekvő plébániára papért küldeni. Ily szükséghelyzetben a jámbor emberek mit is tehettek egyebet? Az imában kerestek menedéket. És íme nem hiába! A súlyos beteg aszony elnyerte a feloldozást s az utolsó kenetben is részesült. Sőt az Úr másnapig megtartotta életét, midőn az átutazó pap tábori oltáron szent misét végezve a beteget meg is áldoztathatta. Utána nyomban elhunyt boldogan. Kimúlása előtt azonban hálás szívvél emlegette, hogyan teljesítette rajta *Isten Gant* püspöknek évekkal előbb tett ígérését.

Viszont minő szívtelen s kegyetlen eljárás az, midőn a hozzátartozók azzal a hiú ürüggyel, ne-

hogy a beteg megijedjen, hozzá a papot nem hívják, sőt tőle távol tartják. Pedig a beteg talán régen nem gyónt s egyébként is nagyon rászorulna az *Istennel* való kibékülésre. De az orvos s a rokonok csak áttatják, hogy majd meggyógyul s a halálveszély ki van zárva. Mintha csak bekötnék ezzel a szerencsétlen beteg szemét, aki lassan, de biztosan halad az örvény felé, amelynek örök s rettentő lángjai elnyeléssel fenyegetik. Egy jó gyónás s az utolsó kenet megmenthetné s az örök boldogságba nyithatna neki utat. De a hitetlen, kegyetlen rokonok! Mit törődnek ők azzal, mi lesz az örök sorsa szerencsétlen betegjüknél! Veszítse el inkább a mennyországot s legyen a szörnyű pokol lakója — csak hogy rövid néhány pillanatra «*meg ne ijedjen*», midőn a papot — kezében az édes *Üdvözítővel* s a vigaszok teljével betegágyához lépni látja.

Ugyanez a szívtelenség kissé finomított kiadásban az az úri szokás, a papot a beteghez csak akkor hívni, midőn ez már eszméletét veszítve a bánat felindítására s a szent kenet gyümölcsös fogadására képtelen. Mindegy! De azért a gyászjelentésre reákerül, hogy «forrón szeretett» rokonuk «a halotti szentségek *ájtatos* felvétele után az *Úrban jobblétre szenderült*».

A rokonok s házbeliek valóban tanulhatnak a két szent nővérnek *Márlának* és *Máriának* példájából, akikről az evangéliumban írva vagy, hogy látván bátyjuknak, *Lázárnak* komoly betegségét *Jézushoz* «küldének, mondván: Uram! ime,

akit szeretsz, beteg. (In. 11. 3.) És kétségkívül súlyosan vélkezhetnek, ha ők az okai annak, hogy a beteg vagy épen nem, vagy nem kellő időben részesül a betegek szentségeiben. Arra sem hiányoznak példák, hogy *Isten* már ez életben megbüntette azokat, akik ezt a fontos kötelemüket a hozzájuk tartozó beteg iránt elmulasztották.

Az 1704-ben *Ellwangenben* kimult szent életű *Jeningen Fülöp* jézustársasági atya életrajza a következő esetet beszéli el. Bizonyos földmives felesége súlyosan megbetegedett. Érezvén bajának súlyos voltát esengve kérte férjét, hívassa el *Fülöp* atyát, hogy őt a szentségekkel a halálra előkészítse. A durva ember azonban megtagadta ezt a kívánságot, mivel mint kijelentette, itt nem veszélyes betegségről, hanem csak tettetés- és munkakerülésről van szó. A beteg erre hallgatott, s néma könnyhullatások közt kérte *Istent*, hogy gondoskodják róla s lelke üdvösségéről. Csakhamar rosszabbra fordult állapota s rohamosan beállott az agónia. Sietve hívták most már *Jeningen* atyát. Ez meg is jelenik s jámbor szokása szerint buzgón segítségül hívja *szent Borbálát*, a haldoklók védőszentjét. És ime, minden várakozás ellenére a beteg felnyitja szemét, magához tér s rendesen elvégzi a szentgyónást. De mintha csak *Isten* ezt a rendkívüli kegyelmet annál csodálatosabbá akarta volna tenni, nyomban a gyónás után, még mielőtt megáldozhatott s az utolsó kenetet felvehette volna, csendesen elszenderült, elhunyt az Úrban. *Fülöp* atya erre bánatos komolysággal

s szent szigorral így szólott a férjhez: «Kegyetlen ember, három nap múlva ön is a halál fia lesz. Készüljön reá, mert a halál közel van!» Ezzel elsietett, a jelenlevőket nagy ámulatban hagyva hátra. Másnap még teljesen egészségesnek érezte magát az özvegyé vált férfi. A rákövetkező napon csekély láz jelentkezett. Harmadnap azonban oly hővel tört ki a baj, hogy a gyógyulásról le kellett mondania. Most belátta, hogy *Isten* ujjá nehezedik rá. Aki *Isten* büntetését előre megmondotta — gondolá magában — az fog tudni leghathatósabban érte imádkozni. Elhívatta tehát *Fülöpöt*, töredelmesen meggyónt s jól előkészülve a nagy útra, még aznap elhunyt.

Mit tehetünk a másvallású súlyos betegek érdekében?

Gyakran megtörténik, hogy katolikusok protestáns rokonaik vagy jóbarátaik betegágyát kénytelenek körülállni. Aggódva kérdik, mit lehetne a szeretett beteg lelke érdekében tenni. Protestáns lelkészt nem hívhatnak. Ez amúgy sem segíthetne rajta, legfeljebb csak megerősítené végzetes tévedéseiben. De meg amúgy is a másvallásúakkal szent dolgokban való közreműködés — amit a protestáns lelkész egyenes meghívása jelentene katolikusoknak szigorúan tiltva van. (V. ö. Az isteni erények. II. A szeretet. 103 l.)

De lássuk most már részletesen a különböző eshetőségeket s az ezeknek megfelelő legcélszerűbb eljárási módot. Ha a *jóhiszemű* másvallású beteg-

hez katolikus papot nem hívhatunk, mert az ellenszenv s irtózat, amellyel azt fogadják a jó eredményt amúgy is megíúsítaná -- nem marad egyéb hátra, mint vele a hitet, reményt, szeretetet és a *tökéletes bánatot* felindítanunk. Ezzel a beteg üdvösségéről a körülmények szerint jól gondoskodtunk.

De tegyük fel, hogy a beteget — talán barátság vagy ismeretség címén — katolikus pap megközelítheti. Ez bizonyára igyekezni fog az életveszélyben forgót a katolikus vallás számára megnyerni, amelynek kebelén lehet egyedül jól s nyugodtan meghalni. Ha azonban erre nincs remény, akkor káros s ártalmas volna a beteget jóhiszemében megzavarni. Legcélszerűbb tehát, ha a pap felindítja vele a már felsorolt érzelmeket, valami általános bűnvallomást vesz ki tőle, nemkülönben felébreszti benne s kifejezteti vele az óhajt, hogy szívesen részesülne a lelki segítségben, amit az *Isten* szolgája neki nyújthat. Erre azután a beteg feltűnés nélkül, feltételesen feloldozható.

Ha pedig a másvallású beteg, kiről a jóhiszeműség feltételezhető nincs már magánál s némi alappal feltételezhető, hogy lelkiülete a feloldozásra nem alkalmatlan, akkor a pap fülébe mondja mindazt, amit vele megbeszélne, ha öntudatnál volna, miként ezt előbb kifejtettük. Sok esetben ugyanis a beteg hall és ért, jóllehet ennek semmi jelét sem tudja adni. És a feltételes feloldozás ily körülmények között is megadható.

Életveszélyen kívül azonban másvallásúakat, ha még oly jóhiszeműek is, soha, semmi körülmények között sem szabad feloldozni. Botrány nélkül ugyanis ez meg nem történhetné. A más hiten lévők ezzel csak megerősödnének tévedésükben, a katolikusok pedig elvesztenék iszonyatukat az eretnekség s aposztázia iránt.

Rosszhiszemű másvallásúakon, minők az aposztaták, s mindazok, kik saját hitük igazságában komolyan kételkednek, segíteni csak úgy lehet, ha a katolikus Egyház kebelére őszintén megtérnek.

Midőn némi gyanú merül fel, hogy a jóhiszemű másvallású érvényesen van-e megkeresztelve, ez a legszükségesebb szentség is feltételesen újra feladandó. *Szentáldozásban s az utolsó kenetben azonban csupán a katolikus Egyház hívei részesülhetnek.*

Gyakran megtörténik, hogy másvallásúak, aposztaták halálos ágyukon, midőn minden földi remény és érdek szétfoszlik, mint a buborék, a katolikus vallásra szívesen visszatérnek, ha akad, ki őket erre bátorítja s útjokat egyengeti.

Érdekes esetel beszél el erre nézve *Macaulay* lord jeles protestáns történetíró.¹

II. Károly angol király csupa politikából színelg protestáns volt ugyan, de szívében katolikus. Halálos kimenetelű rövid betegsége elején a királynő s *Mária Beatrix yorki* hercegnő sürgősen kér-

¹ Macaulay : Angolország története II. Jakab trónraléptéig. II. k. 1. f.

ték *Jakab yorki herceget*, hogy hívasson számára katolikus papot. Ezek ugyanis ismerték a király szíve titkát s nem tudták az okot, hogy a yorki herceg miért késik. Végre *Portsmouth* hercegnő, kit a király nagyon kedvelt, lépett fel erélyesen. *Barillon* francia követhozfordult: «Beszéljen kérem a yorki herceggel, mondja meg neki, hogy egy lélek forog veszélyben. Ő egyedül ura a helyzetnek, ő mindenkit kiküldhet a király szobájából, siessen kérem, míg nem késő».

Jakabot álmából verik fel. Rohan fítestvére *II. Károly* halálos ágyához. Halk hangon beszél vele, mintha állami ügyekről tárgyalna. *II. Károly* hangos szóval felel: «Igen, igen, teljes szívemből!» Senki sem gyanítá a francia követet kivéve, — hogy a király ezzel hő vágyát fejezte ki a *római* Egyházba visszatérni. «Hivassak papot?» kérdi a herceg. «Igen, igen, válaszol a beteg, hívass kedves testvérem, az *Isten* szerelmére kérlek s ne vesztess időt... de mégsem... ez neked árthatna...»

«És ha életembe kerül — vágott közbe a herceg — akkor is hívok.» Úgy is történt. A király megkapta a feloldozást s részesült az utolsó kenetben és az Oltáriszentségben. Mindez bizonyos sietséggel s rejtve ment végbe. A papot titkos lépcsőn vezették ki a királyi palotából. A király másnap, 1685 február 6-án délben nyugodtan elhunyt. Később *Jakab*, már mint fítestvére, utóda az angol trónon az esetről így ír: ... «Én ott voltam (testvérem) halálos ágya mellett, midőn a hitvallást letette s szent Egyházunk szentségeit fogadta;

miért is tanusíthatom, hogy mint jó katolikus halt meg. *Jakab király*».

Itt beszélünk el egy esetet a napjainkhoz közelebb eső időkből, amely tárgyunkat még inkább megvilágítja.

Parrini Cézár firenzei tanár, bár forma szerint nem hagyta el a katolikus hitet, de mint magas fokozatra jutott szabadkőműves az Egyházat ádázan gyűlölte s csak úgy ontotta egyik újságban a vallásellenes cikkeket. 1882 március 13-án szerkesztett végrendeletében megtiltotta, hogy holta után egyházi temetésben részesítsék. De midőn 1884 június 18-án párbajban halálos sebet kapott, s az orvos a közeli halálra figyelmeztette, egyik közelálló hölgyet arra kérte, hogy számára papról gondoskodjék.

És midőn ez megérkezett, *Parrini* előtte ünnepelesen visszavonta azt a sok gyalázatot, amelyet a valláson elkövetett, és őszintén kibékült *Istenével*. Midőn végéhez közel *Jézus* nevét emlegette, egyik őt meglátogató barátja ezért kérdőre vonta. «Kedves barátom — susogta erre a beteg — másképp látjuk a dolgokat az életben, s másképp a közeli halállal szemben...» Midőn már a ravatalon feküdt, a szabadkőművesek egyik főembere, megvetésből megtérése miatt, őt arculütötte. De mit ártott ez az elhunytnak, hacsak egyetlen, halhatatlan lelkét örökre megmentette?! Viszont mit használna neki a fényes temetés, a magasztaló újság-cikkek s dícseszédek, ha az evangéliumi dűsgazdag sorsát volna kénytelen az örökre gyötörő

lángokban megosztani? «Magasztalják őket, ahol *nincsenek*, s győtrődnek, ahol *vannak*,» mondja találóan *szent Ágoston* az olyanokról, kik a földi dicsőségért lemondanak a mennyei koronáról.

Néhány példa.

A szavak ugyan megindítanak — mondja latin szállóige — de a példa vonz. Megismertettük azokat a valóban dús kegyelemkincseket s vigasztalásokat, melyeket az *Ur* a betegek szentségébe rejtett. Hozzuk most néhány példáját a lelkiismeretességnek és buzgalomnak, amelyet egyesek a haldoklók szentségeinek, nevezetesen az utolsó kenetnek felvételénél tanusítottak. A történelemben s a közéletben számos ilyennel találkozunk, olyannyira, hogy az épületes esetek gazdagsága az enibert — mikor válogatni akar közöttük — szinte zavarba hozza. A szentek fenséges halálát itt nem is emlegetjük. Hogy ezek jól felkészülve végezték földi pályájukat, ezen senki sem csodálkozik. Inkább olyanokat mutatunk be, akiknek homlokát nem ékesíti a szentek glóriája, de mégis szép s épületes példát adtak a keresztyeni «*Isten színe előtt is nagybecsű*» halálra.

Chantal Kristóf báró, a *bourbillyi* várkastély ura, *Chantal szent Franciska* férje, rokonával és jóbarátjával, *Anlezyvel* vadászni megy. A vadászok egyik úton haladva, valanivel hátrább parancsolták cselédeiket, s fegyverüket megtöltve, felhúzott kakassal haladtak. Egyszerre lövés dördült el, tompa kiáltás hallatszott és *Chantal* báró

véresen a földre bukott. *Anlezy* lőtte meg csupa véletlenségből. «Meghalok — kiáltja a báró estében — barátom, unokaöcsém megbocsátok teljes szívemből!» Ezalatt a kísérők a dörrenésre összefutva — csak siráinkoztak s egészen elvesztették fejüket. Egyedül *Chantal* báró, akit egy faluvégi házba szállítottak őrizte meg hidegvérét.

Gyorsan papért küldött, és élő hite félvén minden késedelemtől, négy szolgáját négy különböző községbe irányította, hogyha egyiknek plébánosa nem volna esetleg otthon, a másikat biztosan megtalálják. Az ötödik szolgát szent hitveséért menesztette. Ez hamarosan meg is érkezik. Miközben a báró feleségét vigasztalja, nyugodtan kérdi, megjött-e már a pap. Igenlő feleletet kapott. Buzgón felvette tehát a szentségeket. A haláltusa kilenc napig tartott. A nyolcadik napon «egy szerzetes buzgóságával» megáldozott ez a kemény katona, akiről azt is feljegyezték, hogy «húszéves korában már tizennyolc párviadala volt, amelyekből mindig győztesen került ki, de szerencsére senkit sem ölt meg».

Mégegyszer megbocsátott halála okozójának és a megbocsátó okiratot a plébánián letétbe helyezte, hogy gyermekeinek s unokáinak örök emlékezelükben legyen. Végrendelete egy külön záradékába foglalta, hogy legyen az örökségből kizárva az a gyermeke, aki az ő halálának megbosszulását szóba hozná. Erre megszabadulva minden nyugtalanságtól, szíve egyre távolodott a földtől és az égi haza után epedve, az igazak

halálával csendesen hunyt el az *Urban* harmincöt-
éves és néhány hónapos korában.¹

A jó halálra való készületre felette épületes
példát adott egykori királynőnk, *Mária Terézia* is.
Még egészséges korában becsületszó alatt köte-
lezte doktorát, *Störköt*, hogy őt betegség esetén
a közeli halálra figyelmeztesse, mert, mint kijel-
lenté, ő *teljes öntudattal akar a haldoklók szentsé-
geiben részesülni*. Öt nappal a királynő halála
előtt a derék orvos meg is felelt ígéretének.
A királynő még aznap meggyönt s másnap összes
Bécsben tartózkodó gyermekei s rokonai jelenlé-
tében megáldozott s felvette az utolsó kenetet.
Maga elé hívatta összes szolgaszemélyzetét, s ha-
netán őket meghántotta volna, ünnepélyesen
bocsánatot kért tőlük. Orvosságot nem akart
bevenni, mert, mint kijelenté, ennek csak az
a célja, hogy őt néhány pillanattal tovább ezen
a világon visszatartsa. Midőn fia, *József*, kérdezte
tőle, hogy talán kényelmetlenül fekszik? «Igen
— feleli a királyné — de meghalni elég jól».
Utolsó szavai voltak: «*Oh Istenem*, vedd magad-
hoz lelkemet». Lelke békés nyugalommal hagyta
el porhüvelyét 1780 november 29-én 9 órakor este.

I. Napoleon császár, ki mint a világ ura, *Isten*
országát, az Egyházat, kegyetlenül szorongatta,
sőt magát a pápát, *VII. Pius* rabbilincsbe verte,
később, már mint sziklához láncolt köszáli sas,
Szent Ilona szigetén komolyan magába szállott

¹ V. ö. *Bougaud*: *Szent Chantal* élete és a visitatio-rend
eredete. I.

Midőn végóráját közeledni érzé, elbocsátá az orvost s káplánját, *Vignalit* hivatva, így szólt hozzá: «Én hiszek *Istenben*; én a katolikus vallásban születtem, teljesíteni akarom tehát a kötelességeket, melyeket reám ró, s részesülni akarok a szentségekben, amelyeket kiszolgáltat». A császár erre meggyónt, megáldozott s felvette az utolsó kenetet. «Mily boldognak érzem magam, — szólt erre *Montholon* tábornokhoz — hogy teljesítettem kötelességemet; önnek tábornok ugyanezt a boldogságot kívánom halála órájára... Nem tettem ezt a trónon, mert a hatalom elkábitja az embert. Azonban hitemet sohasem vesztettem el. A harangok zúgása mindig gyönyörködtetett, s a pap látása mindig megindított. Mindezt el akartam titkolni, de biz' ez gyengeség. Meg akarom adni a tiszteletet *Istennek*.» Erre parancsot adott, hogy a mellékszobában oltárt állítsanak s arra a legméltóságosabb *Oltáriszentséget* iniadásra kihelyezzék. Így halt meg *Napoleon* császár igazi keresztény módon. (Segur.)

Károly főherceg is, aki *Napoleont Aspernnél és Esslingennél* 1809 május 21, illetőleg 22-én legyőzte, élete folyamán sokszor kifejezte azt a hő óhaját, hogy, mint jó keresztény, a szentségekkel megerősítve halhasson meg. Sokszor ismételte gyóntatója előtt: «Ha észreveszi, hogy végóráim közeledik, el ne titkolja azt előttem. Mondja csak akkor nyíltan s határozottan: Rajta, vén katona, itt az idő a berukolásra!» Erre azonban nem volt szükség, mert betegsége első napján önként maga kérte a

szentségeket, hogy ő, aki annyi csatában győzött, a halállal vívott ütközetben vereséget ne szenvedjen. 1847 április 30-án hunyt el 76 éves korában.

Midőn *Villars* francia generális a csatában súlyosan megsebesült, némelyek azt tanácsolták neki, hogy a betegek szentségeit csak úgy titokban fogadja. «Nem! — barátaim szól erre a vitéz tábornok. — Ha a hadsereg nem láthatott engem, mint hős katonát meghalni, lásson legalább, mint becsületes keresztényt az élethől kimulni.»

Mindnyájan tudjuk, hogy hazai történelmünk nagy alakjai *Hunyadi János*, *Deák Ferenc*, *Bem* tábornok s számosan mások buzgón részesültek a betegek szentségeiben. *Potocki András* gróf, *Galicia* helytartója 1908-ban virágvasárnapján gyilkosmerényletnek lett áldozata. Bizonyos *Siczynski Mirosław* nevű fanatikus ember, kihallgatás ürügye alatt hozzá férközött, s golyót röpített agyába. A gróf nyomban inasát hívja: «Golyó van a fejemben, — szól — hívassatok nyomban gyónatató papot». «Kegyelmes uram — feleli a szolgál, hiszen a sebesülés nem lesz halálos.» «Tedd a parancsot — hangsúlyozza a helytartó — én katolikus ember vagyok s nem félek a haláltól.» Majd titkárát hitveséért küldötte: «Mondja meg neki — szól a gróf — hogy előbb kissé imádkozzék, aztán jöjjön hozzám». Erre ágyba fektették. A pap közben sietve megérkezik s látva a közeli halálveszélyt, melyben a helytartó forog, nyomban meg akarja adni a feloldozást. «Én még egészen magamnál vagyok, jelenti ki erre a helytartó, tehát gyónást

is végezhetek» És a legnagyobb áhitattal fogadta a végső szentségeket. Utána ágya köré seregülő övéihez fordul. Feleségének meghatottan hálálkodik, jóságáért, szeretetéért, majd megáldja számos gyermekét s számukra gyámokról gondoskodik. Azután sürgőnyt meneszt császárához, *I. Ferenc Józsefhez*, biztosította őt, hogy szolgálatában hű s odaadó maradt utolsó lehetéig. Nemsokára rá kilehelte nemes lelkét.

Ennek a természetfeletti erőnek, mely Potocki gróf halálában megnyilatkozik, titka a boldogító öntudat: «Én katolikus ember vagyok, s nem félek a haláltól».

Az utolsó kenet szertartása.¹

Megismertetjük az utolsó kenet szertartását azt az aránylag ritkább esetet tételezve fel, hogy ezt a szentséget egyedül s önállóan, s nem a szent útravalóval kapcsolatban szolgáltatják ki. A betegek áldoztatásának szertartását ugyanis már «*Az Oltárszentség*» című könyvünkben (131. lapon) közöltük.

Nem győzzük itt is hangsúlyozni, hogy az Egyház — mint látni fogjuk — mily gyengéden s meghatóan imádkozik a betegnek nemcsak lelkéért, hanem *testi egészségéért is*. Minthogy pedig *Isten* az ő Egyháza imáját mindenben, *ami reánk csak üdvös, biztosan meghallgatja*, már ez elég ok lehet arra, hogy *épen a halálól remegő beteg* mielőbb az utolsó kenetben keressen menedéket.

A beteg szobájában fehér abrosszal leborított asztalra állítsuk két égő gyertya közé a feszületet. Tegyük az asztalra tányérban sőt, kenyeret s tiszta vattát, hogy a pap az olajat újjáról letisztíthassa. Készíthetünk öt kis vattagombócot is a kenés helyeinek letörlésére. Helyezzünk továbbá az asztalra kis edényben szenteltvizet, melléje izsópszálat vagy kis fenyőgallyat a szenteltvíz hintésére. (Ha a beteg

¹ V. ö. Dr. Szunyogh Xav Ferenc O. S. B. Liturgikus élet. III. A betegek szentsége. *Szent István-Társulat* kiadása.

áldozik is, akkor pohárkában egy-két ujjnyi (s nem több) közönséges vízről is gondoskodjunk.)

A pap karingben s violaszínű stólával szolgáltatja ki az utolsó kenetet.

A beteg szobájába így köszönt be:

Pap: *Béke ennek a háznak!*

Felelet: *És minden benne lakónak!*

Erre meghinti a beteget s ágját szenteltvízzel s így imádkozik:

Pap: karvers *(Hints meg engem, Uram, izsóppal és megtisztulok; moss meg engem és fehérebb leszek a hónál. Könyörülj rajtam, Uram, nagy irgalmas-ságod szerint. És könyörületed nagysága szerint töröld el gonoszságomat.*

Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek, miképen kezdetben vala stb.

Erre ismétli a karverset: *Hints meg engem, Uram stb.*

Pap: *Segítsünk az Úr nevében.*

Felelet: *Ki az eget s földet teremtette.*

Pap: *Az Úr legyen veletek.*

Felelet: *A te lelkeddel is.*

Pap: *Könyörödjünk. Uram Jézus Krisztus, a mi alázatos bejövetelekkel együtt térjen be ebbe a házba az örök boldogság, az isteni áldás, a derült vidámság, a gyümölcsöző szeretet s az örökös egészség. Távozzanak ebből a lakásból a démonok kísértései, legyenek jelen a béke angyalai s hagyja el azt a gonosz viszálykodás. Tedd, Uram, magasztossá felettünk a te szent nevedet s áldd meg a mi társalkodásunkat, szenteld meg alázatos látogatásunkat, ki szent és jó vagy és maradsz az Atyával és Szentlélekkel mindörökkön örökké Amen.*

Könyörögve kérjük a mi Urunkat, Jézus Krisztust, hogy áldásával áldja meg ezt a hajlékot és minden benne lakót, adja nekik jó angyalát őrzőül, engedje meg nekik, hogy az ő csodálatraméltó törvényeit megfontolva neki szolgáljanak ; fordítsa el tőlük az ellenséges hatalmasságokat ; szabadítsa meg őket minden félelemtől s minden zavartól s kegyeskedjék egészségben megőrizni őket : ki az Atyával és Szentlélekkel él és uralkodik Isten mindörökkön örökké.

Felelet : Amen.

Pap : Könyöröggünk. Hallgass meg minket, szent-séges Urunk, mindenható Atya, örök Isten s küldd el kegyesen az égből szent angyalodat, aki őrizze, ápolja, oltalmazza, látogassa és védelmezze e háznak minden lakóját.

Felelet : Amen.

Erre a beteg, vagy nevében más valaki elmondja a könyönást :

Gyónom a mindenható Istennek, a boldogságos mindenkoron Szűz Máriának, szent Mihály főangyalnak, keresztelő szent Jánosnak, szent Péter és Pál apostoloknak, minden szenteknek és neked /lelki/ atyám, hogy sokat vétkeztem gondolattal, szóval és cselekedettel : én vétkem, én vétkem, én igen nagy vétkem.

Kérem azért a boldogságos, mindenkoron Szűz Máriát, szent Mihály főangyalt, keresztelő szent Jánost, szent Péter és Pál apostolokat, minden szenteket s téged /lelki/ atyám, hogy imádkozzanak értem a mi Urunk Istenünknel.

Pap: *Könyörüljön rajtad a mindenható Isten, bocsássa meg vétkeidet és vezessen el az örök életre.*

Felelet: *Amen.*

Pap: *Engedje el bűneidet, oldozzon fel és bocsásson meg neked a mindenható és irgalmas Isten.*

Felelet: *Amen.*

Ezen előkészítő imák után az utolsó kenet kiszolgáltatására kerül a sor.

Pap: *Az Atyának † és Fiúnak † és Szentléleknek † nevében kezünk föltétele által és a szent angyaloknak, főangyaloknak, pátriárkáknak, prófétáknak, apostoloknak, vértanuknak, hitvallóknak, szűzeknek és minden szenteknek segítségül hívása által legyen kioltva benned az ördögnek minden ereje. Amen.*

Ezután a pap hüvelykujját a betegek olajába mártva kereszt alakjába megkeni az érzékeket, illetőleg testrészeket, mindeniknél a megfelelő imádságot mondva.

A szemeknél:

Ezen szent kenet által † és az ő jóságos irgalma által bocsássa meg neked az Úr mindazt, amit látlással vétkeztél. Amen.

Nyomban utána a pap vattával letörli a kenések helyét.

A füleknél:

Ezen szent kenet által † és az ő jóságos irgalma által bocsássa meg neked az Úr mindazt, amit hallással vétkeztél. Amen.

Az orrnál:

Ezen szent kenet által † és az ő jóságos irgalma által bocsássa meg neked az Úr mindazt, amit szaglással vétkeztél. Amen.

Az összecsupkolt ajkaknál:

Ezen szent kenet által † és az ő jóságos irgalma által bocsássa meg neked az Úr mindazt, amit izléssel és beszéddel vétkeztél. Amen.

A kezeknél:

Ezen szent kenet által † és az ő jóságos irgalma által bocsássa meg neked az Úr mindazt, amit tapintással vétkeztél. Amen.

A lábaknál:

Ezen szent kenet által † és az ő jóságos irgalma által bocsássa meg neked az Úr mindazt, amit járassal vétkeztél. Amen.

Ezután a pap a hívekkel, illetőleg az ezeket képviselő szolgálattevővel közösen így imádkozik:

Pap: *Uram, irgalmazz! Krisztus, kegyelmezz! Uram, irgalmazz! Miatyánk...* (halkan végzik el).

Pap: *És ne vigy minket a kísértésbe.*

Felelet: *De szabadíts meg a gonosztól.*

Pap: *Mentsd meg szolgádat /szolgálatodat/.*

Felelet: *Istenem, ki benned reménykedik.*

Pap: *Küldj neki, Uram, segítséget a te szent helyedről.*

Felelet: És Sionból oltalmazd meg őt.

Pap: Légy számára, Uram, erős oltalom.

Felelet: Ellenségeivel szemben.

Pap: Semmit se bírjon az ellenség vele.

Felelet: És a gonoszság fia ne árthasson neki.

Pap: Uram hallgasd meg könyörgésemet.

Felelet: És az én kiáltásom jusson te eléd.

Pap: Az Úr legyen veletek.

Felelet: A te lelkeddel is.

Pap: Könyörögjünk. Urunk Istenünk, aki Jakab apostolod által mondád: Beteg valaki közületek? Hivassa el az Egyház papjait és ezek imádkozzanak felette, megkenve őt olajjal az Úr nevében: s a hitből jött imádság megszabadítja a beteget, és megkönnyebbiti őt az Úr és ha még bűnökben vagyon, megbocsáttatnak neki, gyógyítsd meg, kérünk, Megváltónk, a Szentlélek kegyelmével e betegnek szenvedéseit, orvosold sebeit, bocsásd meg vétkeit és minden lelki és testi fájdalmat üzz el tőle, add vissza neki irgalmasan teljes külső és belső egészségét, hogy irgalmad segélyével épségét visszanyerve előbbi kötelességeit újra teljesíthesse. Ki az Atyával és Szentlélekkel élsz és uralkodol, Isten mindörökkön-örökké. Amen.

Könyörögjünk. Tekints kérünk, Uram, N. szolgádra /szolgálódra/, aki testi betegségben synylődik és oltalmazd lelkét, amelyet te alkottál: hogy megpróbáltatásában megjavulva a te orvosságod által magát mentesnek érezze. Amen.

Könyörögjünk. Szentséges Urunk, mindenható Atya, örök Isten, aki áldásos kegyelmedet a beteg

testre árasztva, teremtményedet sokszoros jóságoddal megőrzöd, neved segítségül hívására légy jelen jóságosan, hogy szolgádat (szolgálódat) a betegség-től megszabadítva és egészséggel megajándékozva, jobboldal felemeld, erőddel megerősítsd, hatalmaddal megvédjed és szent Egyházadnak, miként óhajtnuk teljes egészségben visszaadd. A mi Urunk Krisztus által.

Felelet : Amen.

A szertartáskönyv előírása szerint a pap az olaj letörlésére használt váltót tiszta edényben a templomba visszaviszi, elégeti s a hamut a szakrariumba teszi.

Teljes búcsú a halál óráján.

Istennek, aki minket boldogságra teremtett, nem telik kedve gyötrelmeinkben. Ha reánk szenvedést mér, ezt csupán nagyobb javunkra — s mondhatnám, nehéz szívvel teszi és minden hatalmasát kimeríti, hogy bennünket oly kínoktól mentesítsen, amelyeket minden lelki kár nélkül elkerülhetünk. Ilyen pl. a purgatórium. Nem Istenen múlik, hogy azt minden lélek kikerülje. Hatalmas bizonyíték erre az utolsó kenet. Hiszen ennek, miként kifejtettük, egyik fő célja a lelket úgy felkészíteni, hogy a tisztító lángokat elkerülje, mielőtt átlépi az ég küszöbét. Ámde, ha nem fogadnók ezt a szentséget olyan lelkülettel, hogy az bennünk teljes hatását kifejthetné, az isteni irgalom még nem merült ki velünk szemben. A büntetés adósságunk teljes törlesztésére, kész nekünk a halál óráján teljes búcsút adományozni.

Bár a haldoklók teljes búcsúja *egy* s ugyanaz, de *Istennek* s Egyházának jóvoltából szinte számtalan jogcímen nyerhetjük el azt.

A jogcímek között vannak *személyesek*, amelyeket t. i. mindenki magának megszerezhet anélkül,

hogy pap közbejötté szükséges volna s van egy általános, az ú. n. általános feloldozás, amelyben az erre felhatalmazott pap részesíthet.

Elősorolunk néhányat a személyes jogcímek közül¹.

A haldoklók búcsúját megnyerhetik :

a/ Akik életükben gyakorta hívták Jézus nevét segítségül s ugyanezt a halál óráján is megteszik ; akik sokszor elmondották a közismert kis imát a szent Örzőangyalhoz : *«Istennek szent Angyala, ki őrzöm vagy, kire Isten kegyessége bízott : világosíts, oltalmaz, kormányozz és vezérelj engem. Amen»*. Továbbá, akik éltük folyamán gyakorta felindították az isteni erényeket : a hitet, reményt s szeretetet ;

b/ akiknek az ú. n. pápai áldással ellátott tárgy pl. kereszt, érem, rózsafüzér van birtokukban s azt a halálos ágyon közelükben tartják ;

c/ a legtöbb jámbor társulat tagjai s a skapulárek hordozói ;

d/ akiknek a pápa külön ezt a búcsút engedélyezte rokonságukkal együtt, kikre ezt a kiváltságot kiterjesztette ;

e/ akiknek halálos ágyukon az ú. n. toties-quoties, haldoklók búcsújával ellátott keresztet átnyújtják.

f/ akik életükben legalább egyszer szentgyónással s áldozással kapcsolatosan elhatározzák s kifejezik, hogy akkor s oly módon akarnak ön-

¹ Beringer S. I. Die Ablässe 15-iki kiadás 1921. II. kötet 1021. és 588. szám.

ként s szeretetből, *Isten* szent rendelkezésén megnyugodva meghalni, amikor s ahogyan a *Gondviselés* tervezte.

Megtehető ez a következő kis ima alakjában :
«Én uram és én *Istenem*, már most teljes megnyugvással és készségesen elfogadom kezedből a halálnak azt a nemét, amely neked tetszik az összes velejáró aggodalmakkal, kínokkal és szenvedésekkel». (IX. *Pius* 1904 márc 9.)

Ez az utóbbi jogcím biztosítja számunkra a haldoklók búcsúját még arra az esetre is, ha a hirtelen, véletlen halál megfosztana a lehetőségtől, hogy kimúlásunk előtt a búcsúnyerésre még csak gondoljunk is.

Az általános feloldozás (apostoli áldás).

XIV. *Benedek* pápa 1747 április 5-én a földkerekség összes püspökeinek, kik ezt kérelmezik «*Pia Mater*» kezdetű bullájában megengedte, hogy a haldoklókat apostoli áldásban és teljes búcsúban részesítsék. Ezt a kiváltságot a megyés főpásztorok papjaikkal is közölhették, az új kódex pedig *valamennyi papra* kiterjeszti, aki a beteget a szentségekkel ellátja.

Kikre alkalmazható ?

Ez az apostoli áldás a teljes búcsúval, mindazokra alkalmazható a halálos veszedelemben, akiket szentségi feloldozásban is lehet részesíteni.

Adható tehát :

a) azoknak, kik önkívületi állapotban vannak,

még ha az utolsó szentségek felvételét saját hibájukból mulasztották volna is el ;

b/ eszköz használatára eljutott gyermekének első szent áldozásukat megelőzőleg is ;

c/ bűnbánó halálraitéteknek, katonáknak az ütközet előtt, szóval mindazoknak is, akik nem betegség folytán, hanem valamely külső ok miatt forognak halálveszélyben.

Feltételek.

Az általános feltételeken, t. i. a búcsúnyerési szándék — s a kegyelem állapotán kívül még két dolog szükséges, hogy az életveszélyben forgó az apostoli áldásban s ezzel a teljes búcsúban részesüljön :

a/ a halált megnyugvó, készséges lélekkel kell Isten kezéből elfogadnia ;

b' Jézus nevét, ha ajakkal már nem lehet, legalább szívében segítségül kell hívnia.

Mikor adható fel ?

Az apostoli áldás föladható mihelyt az élet komoly veszélyben forog, még ha a halál közelről nem is fenyeget. Többnyire a szent útravaló s az utolsó kenet kiszolgáltatása után szokás a beteget ebben a nagy kegyelemben részesíteni. A sorrend azonban az érvényt nem érinti. Ez a búcsú a halál pillanatára szól s csak akkor fejt ki büntetéstőlró erejét. Miért is a pápai áldást ugyanabban a betegségben megismételni tilos és felesleges. Még akkor sem ismételjük meg, ha

ugyanabban a betegségben a halálveszély elmul-
lott s újra beállott és így a szent kenet újra fel-
adható. Ha azonban a beteg teljesen meggyógyul
s újra halálos betegségbe esik, az apostoli áldást
megint megkaphatja.

Az apostoli áldás feladásánál szigorúan a XIV.
Benedek által előírt, alább közölt formát kell
alkalmazni.

Jegyzet: A haldoklók búcsúja általában véve a meghalt
hívekre nem alkalmazható. Vajjon megtehetnék-e ezt leg-
alább azok, akik az ú. n. hősi cselekedet (actus heroicus)
által tetteik elégtévő értékéről s az összes szent búcsúkról
a meghalt hívek javára lemondtak — az Egyház nem akarta
eldönteni. (S. C. Indulg. 1901 jan. 23.) Lehet, hogy minden-
kinck, aki a «hősi cselekedetre» vállalkozott, belátására van
bízva, hogy a haldoklók búcsúját kivételesen magának fenn-
tartja, vagy pedig a szenvedő lelkeknek adományozza.

Az általános feloldozás (apostoli áldás) formája.

Pap: *Segítsünk az Úr nevében.*

Felelet: *Ki az eget és földet teremtette.*

Pap: karvers *(Ne emlékezzél meg, Uram, szolgál*
szolgálad) vétkeiről s ne ítélj meg őt bűneiért.

Uram, irgalmazz! Krisztus, kegyelmez! Uram, ir-
galmazz! Miatyánk...

Pap: *És ne vigy minket a kísértésbe.*

Felelet: *De szabadíts meg a gonosztól.*

Pap: *Mentsd meg szolgálodat (szolgáladat!).*

Felelet: *Ki benned reménykedik Istenem!*

Pap: *Uram, hallgasd meg könyörgésemet.*

Felelet: *És kiáltásom jusson eléd.*

Pap: Az Úr legyen veletek.

Felelet: A te lelkeddel is.

Páp: Könyörögjünk. Legkegyelmesebb Isten, minden irgalmasság atyja s az összes vigasztalás Istene, aki azt akarod, hogy a benned hívők és reménylők közül senki se vesszen el: irgalmad sokasága szerint tekints le kegyesen N. szolgádra (szolgálódra), akit az igaz hit és a keresztény remény neked ajánlanak. Látogasd meg őt üdvözítésszel és Egyszülötted kinszenvedése és halála által minden bűneinek bocsánatát és elengedését kegyesen add meg neki: hogy lelke kimúlása órájában benned irgalmas bírójára találjon és ugyanazon szent Fiad véreben minden szepőtől megtisztulva méltó legyen átmenni az örök életbe. Ugyanazon Krisztus Urunk által

Felelet: Amen.

Erre a közgyónás következik a két imával: «*Irgalmazzon neked...*» és «*Vélkeid elengedését...*» miként ez az utolsó kenet feladása előtt történik. Lásd 88. lap. Majd a pap folytatja:

Pap: A mi Urunk Jézus Krisztus, az élő Istennek fia, aki szent Péter apostolának a kötés és oldás hatalmát megadta, legkegyesebb irgalma által fogadja el gyónásodat s adja vissza neked a tisztaságnak azt az első hófehér ruháját (stóláját), amelyet a keresztségben elnyertél és én az apostoli szent Szeiktől kapott hatalommal megadom neked a teljes bűcsüt és minden bűnöd bocsánatát. Az Atyának † és Fiúnak és Szentléleknek nevében.

Felelet: Amen.

Pap: *Az emberiség megváltásának szentséges titkai által engedje el neked a mindenható Atya a jelen és jövő élet minden büntetését, nyissa meg neked a mennyei paradicsom kapuit és vezessen el az örök örömekbe.*

Feletet: *Amen.*

Pap: *Áldjon meg téged a mindenható Isten, az Atya † Fiú és Szentlélek.*

Felelet: *Amen.*

Ha a beteg már-már utolsót lehelni készül, a következő rövidített forma jön alkalmazásba:

Pap: *Megadom neked a teljes bűcsút s minden bűnöd bocsánatát. Az Atyának † és Fiúnak és Szentléleknek nevében.*

Felelet: *Amen.*

FÜGGELÉK.

Imák a haldoklók mellett.

Közzöljük az Egyház fenséges, szép imáit a haldoklók mellett, az ú. n. «Ordo commendationis animae-t», «a lélek ajánlásának rendjét», ahogy ezt maga Egyházunk nevezi. Üdvösen elmélkedhetünk gyakran felette s nagy haszonnal alkalmazhatjuk azt haldokló keresztény testvéreink ágya mellett. A magyar fordítás *Wolkenberg Alajos dr.* egyetemi tanár kitűnő «*Katholikus imakönyvéből*» való. (A Szent István-Társulat kiadása.)

Uram, irgalmazz nekünk!
Krisztus, kegyelmezz nekünk!
Uram, irgalmazz nekünk!
Szentséges szűz Mária.¹
Mindnyájan szent angyalok és arkangyalok,
Szent Ábel,
Az igazaknak egész mennyci kara,
Szent Ábrahám,
Keresztelő szent János,
Szent József,
Mindnyájan szent pátriárák és próféták,
Szent Péter,

¹ Könyörögj (könyörögjetek) érte!

Szent Pál,¹
Szent András,
Szent János,
Mindnyájan szent apostolok és evangélisták,
Mindnyájan *Krisztusnak* szent tanítványai,
Mindnyájan aprószentek,
Szent István,
Szent Lőrinc,
Mindnyájan szent vértanúk,
Szent Szilveszter,
Szent Gergely,
Szent Agoston,
Mindnyájan szent püspökök és hitvallók,
Szent Benedek,
Szent Ferenc,
Szent Kamill,
Istenes szent János,
Mindnyájan szent szerzetesek és remeték,
Szent Mária Magdolna,
Szent Lucia,
Mindnyájan szent szűzek és özvegyek,
Istennek minden szentei, csedezzetek érette!
Légy irgalmas, Uram, kegyelmezz neki!
Légy irgalmas, mentsd meg, Uram, őt!
Légy irgalmas, mentsd meg, Uram, őt!
A te haragodtól,²
A kárhozat veszedelmétől,
Gonosz haláltól,
A pokol büntetéseitől,

¹ Könyörögj (könyörögjete) érette!

² Mentsd meg, Uram, őt!

Minden gonosztól¹
Az ördögnek hatalmától,
Születésed által,
Kereszted és szenvedésed által,
Halálod és temetésed által,
Dicsőséges feltámadásod által,
Csodálatos mennybemeneteled által,
A vigasztaló Szentléleknek malasztja által,
Az ítélet napján,
Mi bűnösök, kérünk Téged, hallgass meg minket!

Hogy neki irgalmazz, kérünk Téged, hallgass meg minket!

Uram, irgalmazz nekünk!

Krisztus, kegyelmezz nekünk!

Uram, irgalmazz nekünk!

Könyörögjünk. Költözzél el, keresztény lélek a világból a mindenható *Atyaistennek* nevében, ki téged teremtett; *Jézus Krisztusnak*, az élő *Isten* fiának nevében, ki érted szenvedett, a *Szentléleknek* nevében, aki beléd öntetett (a szent keresztiségben); a dicsőséges és szentséges *Istenanyának*, *szűz Máriának* nevében; *szent Józsefnek*, ugyanazon *Szűz áldott jegyesének* nevében; az angyalok és arkangyalok nevében, a trónok és uraságok, a fejedelemségek és hatalmasságok, a kerubok és szeráfok nevében; a pátriárkák és próféták nevében; a szent apostolok és evangélisták ne-

¹ Mentsd meg, Uram, őt!

vében ; a szent vértanuk és hitvallók nevében ; a szent szerzetesek és remeték nevében ; a szent szűzek és *Isten* minden szenteinek nevében ; az örök békesség honában legyen ma helyed, és szent *Sionban* lakásod. Ugyanazon *Jézus Krisztus*, a mi *Urunk* által. Amen.

Könyörülő *Isten* ! Jóságos *Isten* ! *Isten*, ki határtalan irgalmasságoddal eltöröld a bűnbánóknak vétkeit és kegyesen megbocsátva megfélelkezel az elkövetett bűnök gonoszságáról : tekints irgalmasan N. szolgádra (szolgálódra) és hallgasd meg őt, ki most teljes szívéből bánja minden bűneit és azok bocsánataért könyörög. Kegyes Atyám ! Ébreszd fel benne újra mindazt (a jót), amit az emberi gyarlóság elrontott, vagy az ördög munkája lerombolt, és ezt a megváltott tagot vedd vissza újra Anyaszentegyházad testének élő egységébe. Indítsanak könyörületre, *Úristen*, sóhajai, indítsanak meg könnyei : és mivel semmi másban nem bízik, hanem csakis a te irgalmasságodban, részesítsd őt a teljes megbocsátás kegyelmében. A mi *Urunk Jézus Krisztus* által. Amen.

Szeretett testvér, ajánlak a mindenható *Istennek*. Átadlak annak, akinek teremtménye vagy, hogy miután lefizetted haláloddal a természet adóját, visszatérj *Teremtődhez*, aki téged a föld porából alkotott. Fogadja majd testtől elváló lelkedet az angyaloknak fényes serege, jöjjön eléd az ítélő apostoloknak tanácsa, köszöntsön a dicsőséges vértanuknak győzelmes serege ; övezzen a lilomos hitvallóknak tündöklő sokasága ; fogadjon az ör-

vendező szűzeknek kara és a pátriárkák ölében holdog megnyugvásra találj; *Szent József*, a hal-doklók édes pártfogója, keltsen benned üdvözítő reményeket, és tekintsen rád szemével *Istennek szent Anyja*, a kegyes Szűz *Mária*. Tűnjék fel előtted *Jézus Krisztus* szelid és holdogító arca és helyezzen azok sorába, kik Őt szakadatlanul környezik.

Távol legyen tőled az ijesztő sötétség, a pokoli lángok okozta fogcsikorgatás, távol minden kín és gyötrelem. Álljon félre utadból az utálatos pokoli sátán egész hadával; rémüljön meg, midőn megérkezel az angyalok kíséretében, és meneküljön az örök éjszakának feneketlen sötétségébe. Keljen fel az *Isten*, és széledjenek el ellenségei, és fussanak orcája elől, akik Őt gyűlölik. Mint elenyészik a füst, enyésszenek el, mint elolvad a viasz a tűz színe előtt, úgy vesszenek el a bünyösök *Isten* színe előtt, az igazak pedig örvendezzenek és vigadjanak *Isten* színe előtt. Szégyenüljenek meg tehát és piruljanak a pokoli seregek, és a sátán szolgálai ne merjék elállani utadat.

Szabadítson meg a gyötrelemtől *Krisztus*, kit éretted keresztre feszítettek. Szabadítson meg az örök haláltól *Krisztus*, aki kegyes volt meghalni értetted. Helyezzen *Krisztus*, az élő *Istennek* fia az ő paradicsomának örökké viruló kertjébe és fogadjon bárányai közé Ő, az igaz, a jó *Pásztor*. Oldjon fel minden bűneidtől és helyezzen jobbjára választottai közé. Lássad Megváltódat szín-

ről-színre és folytonosan előtte lévén, boldog tekintettel szemléld a legtisztább igazságot. Így a boldogok seregében *Isten* látásának édességét élvezhesd mindörökkön örökké. Amen.

Vedd fel Uram, szolgálodat (szolgálódat) az üdvösség honába, mint reméli a te irgalmasságodtól. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét a kárhozat minden veszedelmétől, a büntetések békóiból, és minden gyötrelemtől. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint megmentetted *Illést* és *Énokot* a testi haláltól. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint kimentetted *Noét* a vízözönből. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint megszabadítottad *Lótot Szodomából* és a tüzesöböl. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint megszabadítottad *Abrahámet Káldeának Úr városából*. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint megszabadítottad *Jóbot* szenvedéseitől. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint megmentetted *Izsákot* a feláldoztatástól és atyjának, *Abrahámnak* kezeiből. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak)

nak) lelkét, mint megszabadítottad *Mózes* fáraónak, az egyiptomiak királyának kezeiből. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint kimentetted *Dánielt* az oroszlanok barlangjából. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint megoltalmaztad a három ifjút az égő kemence lángjaiban és a zsarnok király kezétől. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint megszabadítottad *Zsuzsannát* a hamis vádtól. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint megszabadítottad *Dávidot* Saul királynak és *Góliátnak* kezeiből. Amen.

Szabadítsd meg, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, mint megszabadítottad *Péter* és *Pál* apostolokat a börtönből. Amen.

És valamint megszabadítottad szent *Tekla* szűzet és vértanút háromszoros kegyetlen kínzásából, úgy szabadítsd meg kegyesen e szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét is, és add, hogy veled együtt örvendhessen az égben. Amen.

Ajánljuk neked, Uram, szolgálódnak (szolgálódnak) lelkét, és kérünk téged, *Úr Jézus Krisztus*, világ *Megváltója*: vedd fel kegyesen a pátriárkák ölébe azt, ki miatt a földre irgalmasan leszállottál. Ismerd, Uram, a tiednek teremtményedet, nem idegen istenek teremtték, hanem *Te*, az egyedül élő, igaz *Isten*, mert nincs kívülled más *Isten*, és

nincs a te műveidhez fogható. Örvendeztesd meg, Uram, lelkét szent színed előtt és ne emlékezzél meg elkövetett vétkeiről, amelyeket indulatosság és a rossz kívánságok mámore okoztak. Mert bár vétkezett, de nem tagadta meg az *Atyát*, *Fiút* és *Szentlelkét*, hanem hitt, buzgott *Istenért* és hiven imádta *Istent*, aki mindeneket teremtett.

Ifjúsága vétkeit és tudatlanságból elkövetett bűneit, kérünk, Uram, felejtsd el neki, és nagy irgalmasságoddal emlékezzél meg róla a te mennyei dicsőségedben. Nyíljék meg számára az ég és az angyalok vele együtt örvendezzenek. Fogadd, Uram, országodba szolgádat (szolgálódat). Fogadja őt szent *Mihály*, *Istennek* arkangyala, aki méltó lett a mennyei seregek vezérletére. Jöjjenek eléje *Istennek* szent angyalai és kísérjék a mennyei városba, *Jeruzsálembe*. Fogadja őt szent *Péter* apostol, kinek *Isten* átadta a mennyország kulcsait. Segítse őt szent *Pál* apostol, aki méltó volt arra, hogy az Úr választott edénye legyen. Könyörögjön érte szent *János*, az Úr kiválasztott apostola, akinek mennyei titkok lettek kijelentve. Imádkozzanak érte mindnyájan a szent apostolok, akiknek megadatott a hatalom bűnöket megkötni és meghocsátani. Esedezzenek érte *Isten* minden szentjei és választottai, akik *Jézus* nevéért ez életben kínokat szenvedtek, hogy megszabadulva a test kötelékeiből, eljuthasson a mennyország dicsőségébe, a mi Urunk *Jézus Krisztus* kegyelméből. Aki az *Atyával* és *Szentlélekkel* él és uralkodik mindörökkön-örökké. Amen.

Szűz *Mária*, *Istennek* kegyes szent Anyja, a szomorúak irgalmas vigasztalója, ajánlja szent Fiának N. szolgájának (szolgálójának) lelkét, hogy az ő anyai közbenjárására ne rémítsék azt a halál félelmei, hanem örvendezve menjen be a szent Szűz kíséretében a mennyei haza üdvözítő lakhelyére. Amen.

Ha a haláltusa tovább tart, elmondhatók a különböző litániák. Nagyon ajánlatos a haldokló előtt a hit, remény, szeretet s bánat indulatait egy-egy fohással felindítani s *Jézus* nevét segélyül hívni, hogy ugyanezt megtegye — legalább szívében — a haldokló is, ha még nem vesztette el eszméletét.

A kimúlás után.

Jöjjetek *Istennek* szentjei, jöjjetek *Istennek* angyalai, fogadjátok a testtől elvált lelket és vigyétek a *Mindenhatónak* színe elé.

Vegyen fel *Jézus Krisztus*, aki magához szólított téged, és *Ábrahámnak* kebelébe kísérjenek az angyalok.

Fogadjátok a testtől elvált lelket, és vigyétek a *Mindenhatónak* színe elé!

Adj, Uram, örök nyugodalmat neki, és az örök világosság fényeskedjék neki!

Vigyétek a *Mindenható* színe elé!

Uram, irgalmazz nekünk! *Krisztus*, kegyelmezz nekünk! Uram, irgalmazz nekünk! Miatyánk...

Adj, Uram, örök nyugodalmat neki,

És az örök világosság fényeskedjék neki.

A pokol kapujától mentsd meg, Uram, lelkét. Nyugodjék békében. Amen.

Uram, hallgasd meg könyörgésemet
És az én kiáltásom jusson elődbe.

Könyörögjünk. Neked ajánljuk, Uram, elhunyt szolgáltnak (szolgálódnak) lelkét, hogy meghalva a világnak most már neked éljen, és amit emberi gyarlóságból vétkezett, azt Te neki végtelen kegyességedből bocsásd meg. A mi Urunk *Jézus Krisztus* által. Amen.

Az elhunyt szenteltvízzel meghintendő.

O. A. M. D. G.

FORRÁSOK.

Beringer-Steinen: Die Ablässe, ihr Wesen und Gebrauch. 15. Aufl I.

Kern: De sacramento extremae unctionis.

Mihályfi: Az emberek megszentelése.

Nagy: Hitelemzés példákban.

Noldin: Summa Theol. Moralis. III. (1920.)

Pohle: Lehrbuch der Dogmatik III.

Schütz: Dogmatika. II.

Spirago: Beispielsammlung.

Szunyogh: A betegek szentsége.

Tanquerey: Synopsis Theol. Dogmaticae. III.

Wolkenberg: Katholikus imakönyv.

A Keresztény Kis Könyvtár sorozatában eddig a következő számok jelentek meg:

1. Müller Lajos : Az első parancs.
2. Müller Lajos : A második parancs.
3. Müller Lajos : A harmadik parancs.
4. Müller Lajos : A negyedik parancs.
5. Müller Lajos : Az ötödik parancs.
6. Müller Lajos : A VI. és IX. parancs.
7. Müller Lajos : A VII. és X. parancs.
8. Müller Lajos : A nyolcadik parancs.
9. Dr. Nyisztor Z.: Baptisták és adventisták.
10. Szociáldemokrácia és kereszténység.
11. Dr. Schermann Egyed : A búcsú.
12. Müller Lajos : Az isteni erények. I. A hit és remény.
13. Müller Lajos : Az isteni erények. II. A szeretet.
14. Dr. Nyisztor Z.: Szekták Magyarországon.
(Methodisták, Nazarénusok, Údv hadserege stb.)
15. Müller Lajos : Az anyaszentegyház öt parancsa.
16. Müller Lajos : Az isteni malasztról. Bevezető a hét szentséghez.
17. Müller Lajos : A keresztség.
18. Müller Lajos : A bérnálás.
19. Dr. Nyisztor Zoltán : Modern babonák.
20. Müller Lajos : Az Oltáriszentség.
21. Müller Lajos : A penitenciatartás.
22. Müller Lajos : Az utolsó kenet.
23. Müller Lajos : Az egyházi rend.